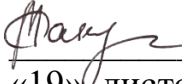

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

До захисту допустити:
В.о. завідувача кафедри

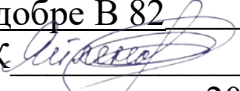
 Світлана МАКАРЕНКО
«19» листопада 2024 року

**«ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СПІЛКУВАННІ З
БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Дошкільна освіта. Інклюзія»
Голубенко Єлизавети Михайлівни

Науковий керівник:
Демидова Ю.О., кандидат
педагогічних наук, доцент

Рецензент:
Рейпольська О.Д., доктор
педагогічних наук, професор,
завідувачка лабораторії дошкільної
освіти та виховання Інституту
проблем виховання НАПН України

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою добре В 82
Секретар ЕК
« 20 » грудня 2024 року

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
1.1. Професійна компетентність педагога як науково-методична проблема	8
1.2. Спілкування педагогів ЗДО з родичами вихованців як складова частина професійної компетентності	11
1.3. Вплив методичної роботи на розвиток професійної компетентності вихователя	14
Висновки до І розділу.....	31
 РОЗДІЛ ІІ. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ З БАТЬКАМИ	
2.1. Прояв професійної компетентності педагога ЗДО у сфері спілкування з батьками вихованців	33
2.2. Розробка та реалізація програми розвитку професійної компетентності вихователів в організації спілкування з батьками	54
2.3. Результати впливу методичної роботи на підвищення професійної компетентності педагогів у спілкуванні з батьками (контрольний експеримент).....	66
Висновки до ІІ розділу	76
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. Модернізація системи освіти в Україні висуває питання формування професійної компетентності педагога на одне з провідних місць. Професійна компетентність є основною умовою ефективності організації освітньо-виховного процесу.

Вивчення різних підходів до визначення сутності поняття «професійна компетентність» дозволяє розглядати його як інтеграцію знань, досвіду та професійно значущих особистісних якостей, що відображають здатність педагога ефективно виконувати свої професійні обов'язки.

Питання розвитку професійної компетентності педагога широко висвітлюються в сучасній психолого-педагогічній літературі. Зокрема, досліджуються теоретичні основи підвищення компетентності педагогів (В.А. Адольф, В.П. Бездухов, І.О. Котлярова та ін.), аналізуються умови ефективності формування професійної компетентності (Л.А. Бавіаріна, Н.Є. Костілева, О.В. Прозорова, С.С. Татарченкова та ін.), а також розглядаються проблеми діагностики професійної компетентності та педагогічної майстерності (Л.А. Батиріна, М.І. Лук'янова).

Окрему увагу приділено формуванню окремих компонентів професійної компетентності, таких як розвиток комунікативної та соціально-перцептивної компетентності вчителя (Н.М. Єрліна, О.В. Прозорова). Виявляються також засоби формування професійної компетентності педагогів (Г.І. Захарова, Ю.А. Копєв, Г.М. Соломіна, В.І. Юдін).

Ці дослідження мають особливе значення для розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення педагогічної діяльності в умовах сучасної української системи освіти.

Підготовка фахівців у закладах вищої освіти, а також у процесі підвищення їхньої кваліфікації розглядалася в роботах О.М. Атласової, Л.І. Дудіної, О.В. Прозорової, І.А. Чемериловой та інших дослідників.

У сфері дошкільної освіти вивчалися питання професійної компетентності педагогічних кадрів (І.В. Бігієва), професійно-знаннєвих якостей особистості вихователя дитячого садка (Н.В. Шурова) та розвитку професійної компетентності педагогів дошкільних закладів у контексті виховної діяльності (Г.І. Захарова). Як критерій для диференційованого підходу до підвищення компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів визначено особливості професійного мислення педагогів, які включають здатність самостійно ставити й вирішувати педагогічні завдання різного рівня – стратегічного, тактичного або оперативного (В.Є. Морозова).

Ефективне надання педагогічної допомоги батькам передбачає встановлення контактів та проведення педагогічної просвіти через спілкування. Таким чином, основою взаємодії педагога з батьками є саме спілкування. У закладі дошкільної освіти таке спілкування має низку переваг, зокрема можливість індивідуального підходу, сталість контактів, безпосередність та наявність зворотного зв'язку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що протягом багатьох років тривають пошуки різних підходів до змісту, форм і методів взаємодії педагогів із батьками. Водночас у літературі підкреслюється, що організація такого спілкування часто має певні недоліки, серед яких формалізм, відсутність узгодженості та зведення взаємодії між педагогами та батьками до рівня взаємних претензій.

Дослідники виявили низку причин, які ускладнюють взаємодію між ЗДО і сім'єю. Серед них можна виділити: недооцінку педагогами ролі батьків у вихованні дітей (Н.П. Корнієнко), відсутність налаштованості на співпрацю як у педагогів, так і у батьків (Т.А. Даніліна, З.І. Теплова), розбіжність у ціннісних орієнтаціях і взаємних очікуваннях, а також стихійність у побудові комунікації та невміння педагогів планувати й організовувати спілкування з батьками (В.П. Дуброва). Усі ці фактори свідчать про наявність суттєвих труднощів у взаємодії між педагогами та батьками, які є ключовими учасниками педагогічного процесу.

Ефективна взаємодія між педагогами та батьками потребує вирішення кількох важливих завдань: подолання недовіри, врахування потреб батьків і труднощів, з якими вони стикаються у вихованні дітей, опора на сімейні цінності, встановлення партнерського діалогу, використання різних форм комунікації, розвиток педагогічної рефлексії та вдосконалення навичок спілкування вихователів. У зв'язку з цим виникає актуальна проблема розвитку професійної компетентності педагогів дошкільних навчальних закладів у сфері взаємодії з батьками. Це включає визначення змісту, методів і засобів, які сприятимуть професійному зростанню вихователів у цій галузі.

Таким чином, існує протиріччя між потенційними можливостями педагогів надавати допомогу батькам у вихованні дітей та відсутністю необхідних установок, теоретичних знань і практичних навичок, які дозволили б їм виконувати це завдання на належному рівні. Це протиріччя визначає тему дослідження: **«Формування комунікативної компетентності педагога закладу дошкільної освіти в спілкуванні з батьками вихованців»**. Розв'язання цієї проблеми становить основну мету нашого дослідження - розробити та обґрунтувати педагогічні умови формування комунікативної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти для ефективної взаємодії з батьками вихованців, спрямованої на забезпечення партнерської співпраці, побудову продуктивного спілкування та підвищення якості освітнього процесу.

Об'єкт дослідження: професійна компетентність педагога закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження: процес розвитку професійної компетентності педагога ЗДО у спілкуванні з батьками вихованців.

Гіпотеза дослідження – розвиток професійної компетентності педагога ЗДО з батьками вихованців буде ефективним за дотримання таких умов:

- комплексний розвиток складових професійної компетентності педагогів (особистісної, змістовної, професійно-діяльнісної) у сфері спілкування з батьками.

- організація методичної роботи на основі програми розвитку професійної компетентності у сфері взаємодії з батьками.
- проведення навчання педагогів із застосуванням особистісно орієнтованого підходу, що забезпечує оптимальний вибір форм і методів навчання відповідно до поставлених завдань і змісту навчального матеріалу.
- активізація педагогів під час навчання шляхом створення умов для виникнення асоціацій із власним досвідом, формулювання запитань, врахування їхніх думок та побажань, що забезпечує ефективний «зворотний зв'язок».

Сформульована мета та визначення гіпотези дослідження дозволили окреслити такі **завдання дослідження**:

1. Розкрити зміст поняття "професійна компетентність" у контексті спілкування педагогів закладів дошкільної освіти з батьками вихованців.
2. Дослідити рівень розвитку професійної компетентності педагогів у спілкуванні з батьками вихованців у практичній діяльності.
3. Виявити та обґрунтувати педагогічні умови, які сприяють розвитку професійної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у взаємодії з батьками.

Методологічною основою дослідження виступають соціально-філософські теорії та концепції, що розглядають феномен професіоналізму (О.А. Жукова та ін.); принцип єдності теорії та практики; психолого-педагогічні ідеї щодо ключової ролі діяльності та спілкування у формуванні й розвитку особистості (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн та ін.). Значущим чинником у визначенні стратегії дослідження стали особистісно-діяльнісний підхід до професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (С.Г. Верінловський, Н.В. Кузьміна та ін.), а також положення про важливість спілкування у професійній діяльності педагога (Я.Л. Коломінський, О.О. Леонтьєв).

Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс методів, які взаємно доповнювали та збагачували один одного: вивчення й теоретичний аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури, ретроспективний аналіз, дослідження й узагальнення педагогічного досвіду вихователів дошкільних закладів, опитувальні методи (анкетування, опитування, інтерв'ю, метод вибору), методи спостереження (зокрема, хронометраж), аналіз документів, проведення педагогічного експерименту, використання методів математичної обробки даних, а також аналіз і узагальнення результатів дослідження.

Теоретична значущість:

- уточнено сутність та зміст поняття "професійна компетентність" педагога дошкільного закладу освіти у контексті його взаємодії з батьками вихованців;
- дослідно-експериментальним шляхом визначено та обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють розвитку професійної компетентності педагога ЗДО у спілкуванні з батьками.

Практична значущість проведеного дослідження зумовлена тим, що висновки та рекомендації знайшли своє відображення в роботі ЗДО і сприяли підвищенню рівня професійної компетентності педагогів у сфері спілкування з батьками вихованців.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

1.1. Професійна компетентність педагога як науково-методична проблема

В сучасних умовах особливої ваги набуває компетентність фахівця, який працює у сфері освіти, оскільки саме цей показник зумовлює успішність його професійної діяльності. Це стосується і будь-якої галузі професійної діяльності педагога.

Звернення до аналізу літератури з метою визначення сутності та змісту поняття професійної компетентності свідчить про те, що енциклопедичні, тлумачні словники, словники іншомовних слів містять термін "компетенція", який походить від латинського слова "competere" – домагатися, відповідати, підходити.

Словники пропонують такі дефініції терміна "компетенція": коло питань, у яких хтось добре обізнаний; знання й досвід у певній галузі, коло повноважень будь-якого органу чи посадової особи.

У наукових і науково-методичних дослідженнях використовуються поняття: "професіоналізм" (О.А. Жухова, О.І. Рогов), "професійна компетентність" (Б.С. Гершунський, Т.В. Добудько, А.К. Маркова), "педагогічна компетентність" (Л.М. Мітіна), "професійно-виховна компетентність" (Л.М. Мітіна), "професійно-педагогічна компетентність" (Г.М. Курайтін, Г.С. Сухобельська). Деякі джерела містять синонімічне вживання цих понять (Н.Н. Лобанова), а також паралельне застосування термінів "педагогічна компетентність" та "професійно-педагогічна компетентність" (В.Н. Введенський). Звідси виникає потреба обґрунтувати використання певного терміна як основного або ж визнати можливість їх застосування як синонімів.

Компетентність людини пов'язана з її діяльністю, а отже, і з професією. Для успішного виконання професійної діяльності необхідна сукупність психофізіологічних, психологічних та особистісних характеристик, що визначають професіоналізм (Є.А. Жукова, Є.І. Рогов).

Виходячи з положення В.Г. Суходольського про те, що професійна діяльність людини є різновидом трудової діяльності, можна стверджувати: професійна діяльність педагога – це педагогічна діяльність. Термін "педагогічний" розкриває належність до професії, що забезпечує таку діяльність. Отже, терміни "професійна діяльність педагога" та "педагогічна діяльність" ідентичні за змістом. З цього випливає, що "професійна компетентність" і "педагогічна компетентність" можна вживати як синоніми.

Професійна компетентність є ключовим поняттям для характеристики педагогічної діяльності. Згідно з дослідженнями В.В. Косарева, О.П. Крюкової, Н.М. Лобанової, вона визначає якість діяльності педагога, виявляється в здатності знаходити раціональні рішення педагогічних проблем у нестабільних умовах, враховуючи широкий спектр наслідків. На думку В.А. Адольфа, компетентнісний підхід є передумовою розв'язання культурно-освітніх завдань і саморегуляції особистості педагога.

Педагогічна компетентність – поняття комплексне. У її структурі різні дослідники (Н.М. Лобанова, В.А. Адольф та ін.) виокремлюють особистісний, змістовний і професійно-діяльнісний компоненти. Професійна компетентність розглядається як особистісне утворення, у якому провідне значення надається саме особистісному компоненту (В.А. Адольф, Н.М. Лобанова).

Якщо існують інші підходи до структури професійної компетентності (О.В. Попова), то вони здебільшого описують сфери її прояву (наприклад, діяльність, спілкування, особистісний розвиток) як напрями застосування компетентності, а не її компоненти.

Отже, професійну компетентність педагога можна визначити як здатність ефективно виконувати професійну діяльність, що базується на

фундаментальній освіті, професійно значущих установках, особистісних якостях, теоретичних знаннях, професійних уміннях і навичках.

Поряд із поняттям педагогічної компетентності вивчаються педагогічна майстерність, педагогічна техніка, педагогічні вміння. Педагогічна майстерність – це високий рівень оволодіння професійними знаннями та педагогічною технікою, а професійна компетентність – її складова. Педагогічна техніка розглядається як комплекс загальнопедагогічних і психологічних умінь, необхідних для організації педагогічно доцільного спілкування.

Щодо шляхів розвитку професійної компетентності виділяють: навчання у професійних навчальних закладах, безпосередню педагогічну діяльність, самоосвіту та підвищення кваліфікації. Кваліфікаційні характеристики та вимоги, що пред'являються до педагогів, зокрема дошкільної освіти, передбачають необхідність їхньої компетентності за всіма напрямками діяльності, включаючи спілкування з батьками вихованців.

У сфері дошкільної освіти досліджувалося професійне зростання педагогів, їхня професійна компетентність, але актуальним лишається уточнення змісту професійної компетентності педагога у спілкуванні з батьками, з урахуванням сучасних вимог.

Отже, професійна компетентність педагога – це ключове поняття, що визначає ефективність його професійної діяльності. Вона є динамічним явищем, яке потребує постійного розвитку. Ефективний розвиток професійної компетентності за певним напрямом педагогічної діяльності, зокрема у сфері спілкування з батьками, можливий за умови визначення її змісту та відповідного систематичного впливу.

1.2. Спілкування педагогів ЗДО з родичами вихованців як складова частина професійної компетентності

Основним змістом педагогічної діяльності є педагогічне спілкування. Згідно з дослідженнями К.М. Левіної, в основі професійної ролі педагога лежить принцип взаємодії суб'єктів, що дозволяє багатьом психологам наголошувати: "педагогічна діяльність застосовує засоби та способи, характерні для спілкування, і сама вибудовується за законами спілкування" [115].

Специфіка педагогічної діяльності вимагає від педагога постійного перебування у комунікативній позиції, очікуючи від нього виявлення якостей, спрямованих на досягнення результативної міжособистісної взаємодії. Термін "комунікація" (від лат. "communicare" – робити спільним, поєднувати, спілкуватися) фактично означає надання сенсу взаємодії. Спілкування в діяльності педагога виступає основним інструментом реалізації навчально-виховних завдань (В.А. Кан-Калик, Я.Л. Коломінський, А.А. Леонтьєв). Іншими словами, комунікативний процес лежить в основі професійно-педагогічної діяльності, його стрижнем є спілкування.

Суб'єктами спілкування в закладі дошкільної освіти є педагоги, батьки та діти. У науковій літературі традиційно вживалися терміни на кшталт "робота дитячого садка із сім'єю", "робота педагогів із батьками". Проте, на нашу думку, цей термін не зовсім коректний, оскільки передбачає суб'єкт-об'єктні відносини. Сьогодні більш прийнятними є визначення на кшталт "спілкування", "взаємодія", "співпраця" або "партнерство" між педагогами і батьками.

Найширшим поняттям є саме "спілкування". Згідно з енциклопедичним словником, це взаємні відносини, діловий чи дружній зв'язок [153]. У психології під спілкуванням розуміють складний багатогранний процес встановлення та розвитку контактів між людьми та групами людей, зумовлений потребами спільної діяльності, що охоплює процеси комунікації

(обмін інформацією), взаємодії (обмін діями) та соціальної перцепції (сприйняття й розуміння партнера).

Спілкування педагога з батьками є складовою педагогічного спілкування, розглянутого як професійне спілкування в цілісному педагогічному процесі. Аналізуючи визначення поняття "педагогічне спілкування" (А.Б. Добрович, В.А. Кан-Калик, Г.М. і А.Ю. Коджаспирови та ін.), можна окреслити наступне: спілкування педагога з батьками – це професійний вид взаємодії, спрямований на підвищення педагогічної культури батьків, обмін пізнавальною та емоційною інформацією, досвідом, знаннями й уміннями між батьками й педагогами. Його завдання – встановлення взаємодії, співпраці та партнерських відносин із батьками вихованців.

Розглянемо терміни "взаємодія", "співпраця" і "партнерство". За тлумачними словниками, всі вони передбачають спільну участь сторін у спільній справі. Проте в контексті сучасних підходів до організації спільної діяльності педагогів і батьків ці поняття слід диференціювати. Взаємодія – це спосіб організації колективної діяльності на підставі соціального сприйняття і за посередництва спілкування. Якщо взаємодія відкриває шляхи до справжніх взаємин, то "співпраця" й "партнерство" позначають вищий рівень стосунків, коли сторони мають спільні цілі, базуються на довірі, рівноправності та прагненні до взаєморозуміння.

Спілкування педагога з батьками спрямоване на встановлення контактів і підвищення педагогічної культури батьків. Це впливає з потреби максимально реалізувати виховний потенціал сім'ї, що не завжди використовується повною мірою (Е.А. Пармон). Правильна організація виховного процесу в сім'ї значною мірою визначає успіх соціалізації дитини.

Аналіз наукових джерел свідчить про наявність у батьків різноманітних проблем та труднощів у вихованні дітей, пов'язаних з недостатнім рівнем педагогічної освіти, необізнаністю в галузі педагогіки, психології, фізіології та інших наукових напрямів. Відсутність належних знань призводить до помилок у вихованні, що впливають на подальший розвиток дитини.

Педагогічна культура батьків є складовою загальної культури, відображаючи рівень їхньої підготовленості до виховання, усвідомлення цілей і способів їх досягнення, рефлексивне ставлення до власного досвіду та гуманістичний стиль взаємодії з дитиною (В.Л. Белкін, І.В. Гребенніков та ін.). Важливою умовою формування педагогічної культури батьків виступає їхня педагогічна просвіта, що включає організовану й цілеспрямовану допомогу сім'ї у виконанні виховних функцій.

Незважаючи на доступність інформації через засоби масової комунікації, саме безпосереднє спілкування з педагогом дає батькам адресну та конкретну допомогу. З огляду на це вирішального значення набувають особисті контакти, врахування особливостей конкретної сім'ї та дитини. Сучасні підходи орієнтують педагогів на встановлення довірливих, рівноправних стосунків із батьками, відмову від пасивного ставлення до них як до об'єкта впливу, врахування їхніх інтересів і побажань.

У науковій літературі виділено низку недоліків і причин їх виникнення у спілкуванні педагогів із батьками вихованців: формалізм, ситуативність, недовіра, неврахування реальних потреб батьків, недостатність диференційованого підходу. Ці проблеми пов'язані з недостатньою професійною компетентністю педагогів у сфері комунікації з батьками.

Розвиток професійної компетентності педагогів у цій сфері ґрунтується на формуванні професійно значущих установок, особистісних якостей, теоретичних знань про сім'ю, особливості родинного виховання, взаємодію родинного та суспільного виховання, а також на практичних уміннях і навичках ефективного спілкування. Залежно від ступеня сформованості цих компонентів можна виокремити високий, середній та низький рівні розвитку професійної компетентності.

Підсумовуючи, слід констатувати, що професійна компетентність педагога виявляється і реалізується в усіх сферах його педагогічної діяльності, де провідну роль відіграє спілкування. Ефективність організації спілкування з батьками залежить від комплексного розвитку особистісного, змістовного і

професійно-діяльнісного компонентів професійної компетентності, що можуть розвиватися за допомогою методичної роботи в умовах закладу дошкільної освіти.

1.3. Вплив методичної роботи на розвиток професійної компетентності вихователя

У сучасних умовах розвиток професійної компетентності педагогів у закладах дошкільної освіти покликана забезпечувати методична робота. Тому основну увагу ми приділили саме обґрунтуванню переваг методичної роботи у формуванні професійної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти та аналізу особливостей її організації в ЗДО.

Фахівці розглядають методичну роботу як складову системи підвищення кваліфікації, яка сприяє розвитку професійної компетентності. Формування цієї компетентності пов'язане з отриманням професійної освіти.

Статистика свідчить, що більша частина педагогів ЗДО має стаж роботи від 10 до 15 років - 21,3 %, і понад 15 років - 49,8 %.

Таким чином, загальна кількість педагогів, які мають стаж педагогічної роботи 10 і більше років, становить 81,2 %. Ці дані є важливими для нашого дослідження, тому що свідчать про те, що, з одного боку, відбувається постійне оновлення педагогічної науки, і педагоги не завжди обізнані з її новітніми досягненнями, а з другого - відбувається втрата низки знань і вмінь, отриманих у процесі навчання. Тому особливого значення набуває організація системи підвищення кваліфікації.

Згідно з сучасними вимогами, кожен педагог зобов'язаний підвищувати свою кваліфікацію поза межами ЗДО не рідше одного разу на п'ять років. Існує широкий спектр форм підвищення кваліфікації: від участі у курсах та семінарах різних типів, у тому числі проблемних та практико-орієнтованих, до робочих об'єднань методистів, перепідготовки та інших заходів. У той самий

час, безпосередньо в дошкільному закладі кваліфікація вихователів вдосконалюється постійно.

Для покращення знань і вмінь педагогів у галузі організації спілкування з батьками доступний обмежений обсяг літератури. Зокрема, О.П. Арнаутовою та В.М. Івановою розроблено низку рекомендацій щодо методичної роботи з вихователями. Автори пропонують ефективно використовувати традиційні форми методичної роботи (семінари-практикуми, відкриті перегляди, консультації тощо), а також впроваджувати активні методи навчання, зокрема ділові ігри. Завдяки моделюванню різних типових ситуацій взаємодії з батьками педагоги можуть усвідомити свою роль як рівноправних учасників спілкування.

Крім того, на думку О.П. Арнаутової та В.М. Іванової, доцільно застосовувати різноманітні вправи, які допомагають вихователям підібрати вдалий початок бесіди з батьками, сформуванню позитивний образ дитини, оволодіти навичками активного слухання та опанувати культуру спілкування. Хоча запропонований авторами матеріал є корисним, таких рекомендацій поки що недостатньо.

Планове підвищення кваліфікації педагогами ЗДО та ознайомлення з наявною літературою з цієї проблематики, безсумнівно, сприяє підтриманню та розвитку їхньої професійної компетентності. Проте, враховуючи зазначену в першому параграфі можливість редукції професійної компетентності, особливо важливого значення набуває методична робота безпосередньо в умовах ЗДО, яка допомагає зберігати й підвищувати необхідний рівень професійної компетентності педагогів.

На підставі досліджень Дж. Равена та І.М. Трофімової можна стверджувати, що в процесі методичної роботи в ЗДО створюються сприятливі умови для підтримання належного рівня професійної компетентності педагогів, оскільки:

- педагоги здобувають знання та навички не лише у своїй основній галузі, а й у суміжних сферах, що є важливим у контексті організації спілкування з батьками (демографія, педіатрія, культурологія тощо).
- набуті знання та вміння одразу можна застосувати на практиці, оскільки педагог перебуває в кваліфікованому фаховому середовищі, де є умови для їх негайної актуалізації.
- створюються соціальні та психологічні передумови для усвідомлення педагогами нестабільності їхньої компетентності, залежності її підтримання від власних зусиль.

Отже, наведені положення переконливо підтверджують важливу роль методичної роботи в ЗДО як чинника розвитку професійної компетентності педагогічних працівників.

Перш ніж перейти до детального аналізу поняття "методична робота", варто підкреслити, що вона є одним із ключових напрямів управління якістю освітнього процесу в дошкільних закладах та важливим засобом професійного саморозвитку педагогів.

Методична робота в ЗДО розглядається науковцями й практиками як цілісний комплекс скоординованих дій та заходів, спрямованих на професійне вдосконалення педагогів, узагальнення й поширення передового досвіду, підвищення якості педагогічного процесу. Так, за визначенням В.П. Симонова, методична робота – це специфічний комплекс практичних заходів, що спирається на сучасні наукові досягнення, інноваційні технології та передові педагогічні практики. Її мета – всебічне підвищення професійної майстерності, компетентності та творчого потенціалу кожного вихователя, всієї педагогічної команди, а в кінцевому підсумку – забезпечення більш високої якості освіти, виховання і розвитку дітей дошкільного віку.

Методична робота є складовою безперервної освіти педагогів та опорою для постійного вдосконалення освітнього середовища. Вона виступає одночасно і як інструмент управління педагогічним процесом, і як засіб впливу на професійний розвиток кожного члена педагогічного колективу.

Дослідники (О.М. Морозова та ін.) наголошують, що методична робота забезпечує:

- Підвищення професійної компетентності педагогів. Це означає розширення їхніх знань, умінь, навичок, професійних якостей.
- Стимулювання педагогічної творчості, ініціативності, критичного мислення та здатності до інновацій.
- Узагальнення, систематизацію, впровадження й поширення передового педагогічного досвіду в практику.
- Розробку власних методичних матеріалів, рекомендацій, порад для підвищення ефективності навчально-виховного процесу.
- Забезпечення умов для безперервного самонавчання та самоосвіти, створення сприятливого середовища для професійного зростання педагога.

Методична робота є одним із механізмів управління якістю дошкільної освіти. Вона інтегрує управлінські, педагогічні, методичні та психологічні аспекти діяльності ЗДО. Методична діяльність дозволяє:

- Оптимізувати роботу педагогічного колективу.
- Забезпечити узгодженість дій вихователів, спрямованих на досягнення педагогічних цілей.
- Підтримувати високий рівень мотивації педагогів до професійного самовдосконалення.
- Забезпечити ефективний зворотний зв'язок між педагогами та адміністрацією закладу, допомагаючи своєчасно виявляти й усувати проблеми.

Методична робота здійснюється в різноманітних формах, які можуть охоплювати як групову, так і індивідуальну взаємодію з педагогами. Найпоширенішими є:

- Педагогічні ради, проблемні семінари, семінари-практикуми.
- Школи педагогічної майстерності, творчі лабораторії, майстер-класи.

- Методичні об'єднання, зустрічі з експертами, тренінги, дискусійні клуби.
- Інноваційні форми: ділові ігри, кейс-методи, проєктна діяльність, освітні квести.
- Індивідуальне консультування, наставництво, коучинг.

Вимоги до організації методичної роботи

- Систематичність і цілеспрямованість: методична робота повинна бути продуманою, плановою та реалізовуватися на регулярній основі.
- Варіативність і гнучкість: формати, тематика та методи мають обиратися з урахуванням індивідуальних потреб педагогів, специфіки ЗДО, запитів і проблем, що виникають у освітньому процесі.
- Науковість і практична спрямованість: використання сучасних наукових підходів, узгодження з інноваціями у педагогіці. Методична робота повинна бути пов'язана з реальними ситуаціями дошкільної практики.
- Діалогічність, кооперація, партнерство: залучення педагогів до спільного обговорення проблем, розробки нових методичних рекомендацій, обмін досвідом та ідеями.

Зауваження І.А. Кутузової про те, що методична робота залучає педагога до процесу безперервного навчання, особливо актуальне у сучасних умовах. Безперервне навчання та самоосвіта є необхідними для збереження актуальності професійних знань, підтримання компетентності та високої якості роботи. Саме регулярна, цілеспрямована методична діяльність допомагає педагогу залишатися затребуваним фахівцем, оперативно реагувати на виклики сучасної дошкільної освіти, адаптуватися до змін у суспільстві, розвивати творчий потенціал.

Отже, методична робота в дошкільному закладі освіти – це комплекс організованих, регулярних і цілеспрямованих заходів, спрямованих на підвищення професійної компетентності педагогів, розвиток їхніх творчих здібностей, упровадження інновацій та досягнень сучасної педагогічної науки. Її систематичний і науково обґрунтований характер створює передумови для

безперервного професійного зростання педагогів, вдосконалення методів і форм організації освітнього процесу, що в кінцевому результаті підвищує якість дошкільної освіти.

Фахівці, що досліджують методичну роботу в ЗДО, виділяють два провідні напрями діяльності в цій сфері:

1. Організація виховно-освітнього процесу – спрямована на підвищення якості освіти, виховання та розвитку дітей.
2. Підвищення педагогічної компетентності працівників ЗДО – орієнтована на професійне зростання, розширення знань, умінь і навичок педагогів, удосконалення їхньої майстерності та розвиток творчого потенціалу.

На основі аналізу різних літературних джерел можна сформулювати таке визначення поняття "методична робота":

Методична робота в дошкільному закладі – це частина системи безперервної освіти педагогів, вид професійної діяльності, що поєднує теоретичну підготовку і практичний досвід. Її призначенням є систематизація та поширення інформації про найбільш раціональні, ефективні методи і прийоми виховно-освітньої роботи з дітьми, а також допомога педагогам у підвищенні рівня загальнопедагогічної та методичної підготовки. Завдяки цьому створюються умови для розвитку професійної компетентності педагогів у різних сферах їхньої діяльності (спілкування з батьками, методи навчання, організація розвивального середовища, тощо).

У сучасних умовах до методичної роботи висуваються вимоги аналітичного та діагностичного характеру. Це означає, що методична робота має ґрунтуватися на глибокому аналізі результатів освітнього процесу, потреб дітей, батьків, можливостей педагогічного колективу. Отримана завдяки діагностиці інформація дозволяє не лише підвищувати якість освітнього процесу, а й ефективно вирішувати питання професійного розвитку педагогів.

Дослідники (Л.В. Поздняк, О.М. Морозова) наголошують, що управління методичною роботою на основі даних аналізу та діагностики дає

змогу оптимізувати увесь педагогічний процес. Зокрема, педагоги та керівники ЗДО можуть:

- Детально вивчити потреби дітей у вихованні та навчанні, а також очікування та запити їхніх батьків.
- Визначити рівень підготовленості й розвитку професійної компетентності кожного педагога, виявити прогалини в знаннях і навичках.
- Добрати найефективніший комплекс форм, методів і прийомів методичної роботи (семінари, тренінги, воркшопи, ділові ігри, майстер-класи, індивідуальні консультації), які сприятимуть підвищенню кваліфікації, розвитку педагогічної майстерності та стимулюватимуть творчість вихователів.

Аналіз літературних джерел свідчить, що методичній роботі притаманна певна структура. Як і будь-яка управлінська діяльність, вона має циклічний характер і передбачає проходження основних стадій управлінського циклу:

1. **Визначення мети** – встановлення усвідомлених результатів, яких прагне досягти колектив ЗДО у процесі методичної роботи. Це може бути, наприклад, підвищення рівня професійної компетентності педагогів у сфері співпраці з батьками, вдосконалення методів інтегрованого навчання тощо.

2. **Планування** – розробка конкретних завдань, змісту та термінів виконання робіт, форм і методів організації заходів. Планування спирається на дані педагогічного аналізу – цілеспрямованого вивчення виховно-освітнього процесу, оцінювання його результатів, виявлення причин досягнень чи недоліків, а також на формування рекомендацій щодо подальшого вдосконалення роботи.

3. **Організація** – забезпечення умов для реалізації запланованих заходів, створення сприятливого середовища для навчання, обміну досвідом, дискусій, творчого пошуку. Організація методичної роботи включає:

- вивчення стану роботи в ЗДО (наприклад, проведення моніторингу якості освітнього процесу).

- виявлення позитивного досвіду та труднощів педагогів.
- створення умов для вдосконалення педагогів (надання дидактичних матеріалів, проведення консультацій, семінарів, тренінгів).
- безпосередня допомога окремим вихователям, які потребують підтримки чи додаткових знань.
- аналіз перебігу та результатів проведених заходів, коригування планів на майбутнє.

4. Контроль – постійне або періодичне відстеження результатів методичної роботи, оцінювання її ефективності, внесення корективів. Контроль на діагностичній основі полягає у використанні об'єктивних даних (результати моніторингу, опитувань, спостережень, аналізу дитячих досягнень і відгуків батьків).

Таким чином, визначені цілі методичної роботи (підвищення якості освітнього процесу та розвиток професійної компетентності педагогів) вимагають системної, регулярної, методично спланованої діяльності, що спирається на об'єктивну інформацію про рівень підготовленості педагогів, потреби дітей та батьків. Завдяки такому підходу методична робота не лише сприяє вдосконаленню педагогічної майстерності, а й забезпечує динамічний розвиток усієї дошкільної установи.

Стадія контролю завершує управлінський цикл та одночасно стає вихідною точкою для нового циклу. Вона не обмежується формальною перевіркою виконання завдань, а слугує засобом корегування подальшої роботи. Дослідники наголошують, що контроль як управлінська функція забезпечує досягнення поставлених цілей [36]. Іншими словами, контроль дає змогу зрозуміти, чи вдалося педколективу досягти бажаних результатів, чи були корисними методичні заходи, і, спираючись на отримані дані, знову повернутися до стадії визначення мети й планування нових дій.

У системі методичної роботи в ЗДО ключову роль відіграє старший вихователь або заступник завідувача з виховної, навчально-виховної чи

методичної роботи. Вибір конкретної назви посади залежить від структури та штатного розпису закладу. Вимоги до старшого вихователя зазвичай менш розширені, ніж до заступника завідувача: останній має ширші контрольні, управлінські функції, поглиблені знання в галузі менеджменту освіти, несе більшу відповідальність за якість і результати роботи педагогічного персоналу. Отже, підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів, поліпшення якості педагогічного процесу – це одне з головних завдань старшого вихователя (або заступника завідувача), який керує методичною роботою.

Сучасні освітні реформи й модернізація системи дошкільної освіти неможливі без удосконалення управлінських процесів у ЗДО. Управління нині стає особистісно орієнтованим, розвивальним, демократичним. Зростання ролі методичної роботи обумовлене необхідністю підвищення якості освітнього процесу та вдосконалення професійної компетентності педагогів. Методична робота в сучасних умовах має бути спрямована на професійну адаптацію, становлення, розвиток і саморозвиток вихователів. Зрештою, цим досягається головна мета – підвищення ефективності виховної та освітньої діяльності з дітьми.

Одне з основних завдань старшого вихователя – побудувати методичну роботу таким чином, щоб вона відповідала не лише загальним вимогам, а й індивідуальним потребам і запитам кожного педагога. Це стимулює пошук нових форм і підходів, удосконалення традиційних методичних заходів. Адже лише тоді, коли педагог бачить змістовну користь для себе, він стає активним учасником методичної діяльності.

Реалізації цілей і завдань методичної роботи сприяє різноманітність форм її організації. Усі вони спрямовані на розвиток професійної майстерності вихователів. Ефективність методичних заходів значною мірою залежить від наступних чинників:

- 1. Зв'язок зі змістом роботи педагогів та результатами їхньої діяльності:** методична робота не повинна бути відірваною від практики – навпаки, її зміст

визначається актуальними проблемами та перспективами розвитку освітнього процесу.

2. Систематичність проведення заходів: регулярність методичних занять, консультацій, семінарів забезпечує безперервність професійного зростання педагогів.

3. Обґрунтоване планування: аналізуючи потреби та можливості педагогічного колективу, методисти можуть визначити оптимальні теми, форми, методи роботи, які принесуть максимальну користь.

4. Різноманітність форм методичної роботи: варіюючи методи і прийоми (педради, консультації, семінари-практикуми, майстер-класи, воркшопи, колективні перегляди, наставництво, самоосвіта), можна охопити широку палітру професійних компетентностей, задовольнити потреби різних педагогів.

В літературі виокремлюють низку традиційних форм методичної роботи з педагогічним колективом, які докладно описані в працях О.К. Бондаренко, А.І. Васильєвої, В.А. Калмикової, Л.В. Поздняк та інших дослідників:

- **Педагогічні ради:** дозволяють колективно обговорювати актуальні питання освіти, виробляти спільні підходи до вирішення проблем, ухвалювати колективні рішення.
- **Консультації:** сприяють зростанню знань педагогів. Консультації можуть мати лекційну форму, що дає змогу ознайомити вихователів з новою інформацією, або проводитися у форматі обговорення, питання-відповідь.
- **Теоретичні семінари:** поглиблюють знання педагогів з певної тематики, активізують пізнавальну діяльність, спонукають до дискусій та аналітичного мислення.
- **Семінари-практикуми:** спрямовані на формування й удосконалення практичних умінь і навичок, необхідних для роботи з дітьми.
- **Колективні перегляди педагогічного процесу:** дають змогу педагогам наочно ознайомитись із передовим досвідом колег, побачити на

практиці використання нових методик та прийомів, проаналізувати їхню результативність.

- **Наставництво:** індивідуальна робота досвідчених педагогів із молодими спеціалістами забезпечує систематичну підтримку, дає змогу розв'язувати реальні професійні труднощі.
- **Бесіди, індивідуальні консультації:** створюють умови для адресної допомоги вихователям у вирішенні специфічних проблем.
- **Самоосвіта:** педагоги активно залучаються до самоосвітньої діяльності, вивчають додаткові джерела інформації, підвищують свій освітній рівень поза межами методичних заходів.

Кожна форма методичної роботи має власні переваги: лекції та консультації забезпечують передачу знань; теоретичні семінари активізують мислення; семінари-практикуми розвивають практичні навички; колективні перегляди демонструють конкретний досвід, наставництво та бесіди допомагають індивідуально вирішити професійні проблеми, а самоосвіта формує стійку мотивацію до самовдосконалення.

Проте дослідники звертають увагу, що традиційні форми роботи не завжди ефективні, якщо їх застосовують шаблонно, без урахування реальних потреб педагогів і специфіки конкретного ЗДО. Наприклад, В.І. Зверєва наголошує, що захоплення традиційними формами без адаптації до контексту закладу та запитів педагогів може призвести до механістичного набору заходів, втрати логічного зв'язку між ними, зниження якості та результативності методичної роботи. Це підкреслює необхідність постійного пошуку нових форм, інноваційних методів і гнучких підходів до організації методичної діяльності, з урахуванням індивідуальних потреб педагогів, актуальних завдань і цілей ЗДО.

На думку Т. Анохної, К.Ю. Білої, М. Камерцель, Н. Койнової, Л. Мінковію, Л.О. Одінцової та інших авторів, часто на методичних заходах вихователі беруть участь лише як масивні глядачі, а не в якості активних учасників.

Дослідження науковців показують, що за останні роки в практику методичної роботи дошкільних закладів запроваджено чимало нових, ефективних форм і методів підвищення професійної майстерності педагогів. Серед них: ділові ігри, мозкові атаки, дискусійні форми у вигляді круглого столу, КВК, педагогічного рингу, педагогічної вітальні, клубів тощо. Особливо популярними стали брифінги, тренінги, вікторини, конкурси професійної майстерності. Розповсюдилися творчі мікрогрупи, практика роботи над єдиною методичною темою, а також стали частішими індивідуальні консультації й співбесіди. Останнім часом широко застосовуються інтерактивні методи роботи з педагогами, такі як аналіз конкретних ситуацій, розв'язання педагогічних завдань, порівняння двох протилежних точок зору, розгадування педагогічних кросвордів і перфокарт, використання методу "педагогічний бій" тощо.

Цінність таких форм полягає в наявності зворотного зв'язку, щирому обміні думками, можливості аналізувати реальні ситуації та ухвалювати виважені рішення, формувати культуру дискусії, згуртовувати колектив, підвищувати рівень взаємодії серед співробітників. В основі нових підходів лежить колективне обговорення проблем, аргументація висновків, активна дискусія, що дає змогу розкрити індивідуальність і потенціал конкретного педагогічного колективу, долаючи шаблонні уявлення та догматизм.

Під час організації методичної роботи важливо застосовувати інтерактивні форми та методи навчання, що враховують відмінності між учасниками й стиль їхнього пізнання. Інтерактивний формат занурює в процес активного спілкування, а з перших хвилин роботи допомагає учасникам взяти на себе відповідальність за власний розвиток і перейти від позиції пасивних слухачів до активних учасників (Л.А. Карунова, Н.В. Мальцева та ін.).

Однією з таких активних форм є тренінг, який дослідники розглядають із різних аспектів:

- З лінгвістичного боку – це навчання, тренування.

- З психологічної точки зору – інтенсивна форма пізнання у процесі навчання.
- З психолого-педагогічної позиції – це система спеціально створених умов для суб'єктивізації учасників навчального процесу.

На думку педагогів (М.Є. Кузнєцова та ін.), тренінг є сукупністю взаємопов'язаних способів педагогічного впливу, спрямованих на вироблення стійких умінь і навичок у різних видах діяльності. Тренінговий компонент допомагає створити ситуацію успіху для кожного учасника, реалізувати більш індивідуальний підхід, сприяти формуванню адекватної самооцінки. Як зазначають Ю.А. Конєв, М.Є. Кузнєцова, Н.А. Морєва, М.Т. Оганесян, О.В. Прутченков та інші, тренінги з розвитку комунікативних умінь дозволяють систематизувати наявний досвід спілкування, конкретизувати поняття, пов'язані з комунікацією, та усунути помилкові звички інтуїтивного спілкування.

На думку К.Ю. Белої, кінцевий результат будь-якого методичного заходу буде високоякісним, а віддача ефективною, якщо в процесі підготовки та проведення використовувати різноманітні методи залучення кожного з учасників до активної діяльності.

Для оцінювання системи методичної роботи та ефективності застосовуваних форм її організації науковці визначають такі критерії:

- **Результативність методичної роботи.** Вона виявляється у позитивній динаміці розвитку дітей, досягненні оптимального рівня для кожної дитини або наближенні до нього за відведений час без надмірного навантаження на дітей.
- **Раціональність витрат часу та економічність методичної роботи.** Оптимальним вважається такий стан, коли підвищення майстерності педагогів відбувається без надмірних витрат часу й зусиль на методичну діяльність та самоосвіту.

- **Стимулювальна роль методичної роботи.** Ідеться про поліпшення психологічного клімату в колективі, зростання творчої активності педагогів та їхнє задоволення від результатів своєї праці.

Підвищенню компетентності педагогів у ЗДО сприяє не лише безпосереднє проведення різних форм методичної роботи з колективом, а й організація методичного кабінету. Добір матеріалів для кабінету, відповідно до певних вимог, є однією з умов надання якісної методичної допомоги вихователям і підвищення їхньої професійної компетентності (Л.М. Волобуєва, Н.С. Голицьовна, А.А. Ритиня). Діяльність методичного кабінету покликана надавати диференційовану допомогу педагогам у підвищенні їхнього професійного рівня, стимулювати їхню самоосвіту та впровадження наукової організації праці, а також забезпечувати навчально-виховний процес необхідними посібниками.

Підбір, систематизація та розташування матеріалів методичного кабінету в дошкільному закладі залежать від його типу, спеціалізації, напрямів діяльності та конкретних завдань педагогічного колективу. Водночас незалежно від специфіки ЗДО, у методичному кабінеті обов'язково має бути представлений матеріал, присвячений організації взаємодії педагогів із батьками. Це зумовлено важливістю розуміння сімейного виховання, особливостей роботи з батьками, методів залучення сім'ї до освітнього процесу, адже саме родинне оточення є первинним середовищем розвитку дитини.

А.А. Ритинь запропонував умовний поділ матеріалів із проблем сімейного виховання та організації спілкування з батьками на чотири групи:

1. **Зміст сімейного виховання та підвищення педагогічної культури батьків:** Сюди належать матеріали, що розкривають особливості, цілі, завдання та засоби сімейного виховання, а також рекомендації щодо посилення ролі батьків у розвитку дитини.
2. **Практичні рекомендації педагогам щодо взаємодії з батьками:** Ця група охоплює матеріали, які конкретизують форми і методи роботи з

сім'єю, ознайомлюють з кроками побудови довірливих відносин та запобігання конфліктним ситуаціям.

3. **Підвищення педагогічних умінь вихователів у галузі роботи з сім'єю:** Тут містяться методичні поради та інструменти розвитку професійних умінь вихователів, їхнє вдосконалення в комунікації з батьками, аналіз конкретних ситуацій, рефлексія власної практики.
4. **Робота з громадськістю:** Ця група висвітлює питання залучення різних соціальних партнерів, взаємодію з громадськими організаціями, ЗМІ та іншими інституціями, що можуть вплинути на якість взаємодії між ЗДО і сім'єю.

Вчені рекомендують включати до методичного кабінету наочні матеріали для інформаційно-роз'яснювальних стендів, буклетів, плакатів тощо. Вона підкреслювала, що педагоги не завжди можуть естетично й методично грамотно підготувати такі матеріали для батьків самотійно. Отже, упорядкована й раціонально систематизована база даних допомагає вихователям швидко знаходити необхідну інформацію та орієнтуватися у виборі форм і методів спілкування з батьками.

У контексті нашого дослідження, спрямованого на підвищення професійної компетентності педагогів у сфері спілкування з батьками, можна виокремити такі елементи організації методичної роботи в ЗДО:

- Визначення стану організації спілкування педагогів із батьками (аналіз наявної практики, оцінка її результатів).
- Виявлення індивідуальних труднощів, з якими стикаються вихователі у взаємодії з сім'єю (опитування, бесіди, анкетування).
- Вивчення, узагальнення та поширення позитивного досвіду організації співпраці з батьками (презентація кращих кейсів, колективні перегляди, майстер-класи).
- Визначення завдань щодо підвищення компетентності педагогів у цій царині (постановка конкретних цілей, формування індивідуальних маршрутів професійного вдосконалення).

- Створення умов для підвищення професійного рівня вихователів: добір змісту та форм методичних заходів (семінари, тренінги, ділові ігри), організація діяльності методичного кабінету.
- Підвищення рівня організації спілкування з батьками (розвиток комунікативних умінь, освоєння інтерактивних форм роботи).
- Надання прямої допомоги молодим педагогам, підтримка їхньої адаптації до роботи з батьками (наставництво, індивідуальні консультації).
- Аналіз перебігу та результатів проведених методичних заходів, внесення коректив і планування нових завдань.

Отже, методична робота, будучи частиною системи безперервної освіти педагогів, має низку переваг у розвитку їхньої професійної компетентності. Серед її можливостей – систематичність та сталість роботи зі старшим вихователем, індивідуалізація підходу до кожного педагога, врахування різного рівня освіти й досвіду, широкий вибір форм і методів навчально-методичної підтримки.

Організація методичного кабінету та його матеріально-інформаційного наповнення є важливою умовою ефективної методичної діяльності. Він упорядковує використання інформації вихователями, дозволяє швидко знаходити необхідні рекомендації, зразки та методичні матеріали, сприяє підвищенню якості спілкування з батьками та, зрештою, підвищенню професійної компетентності педагогів.

Переваги методичної роботи в ЗДО полягають і в тому, що вона:

- Дозволяє компенсувати відсутність спеціальної освіти у частини педагогів шляхом надання постійної методичної підтримки.
- Забезпечує доступ до сучасних педагогічних знань, нових технологій, методик, тим самим допомагаючи запобігати застаріванню професійних умінь.
- Сприяє безпосередній взаємодії з досвідченими колегами, отриманню зворотного зв'язку й практичної допомоги.

- Створює умови для кваліфікованого середовища, в якому педагоги одразу можуть апробувати нові знання й уміння та отримувати підтримку, необхідну для адаптації нових підходів у своїй діяльності.

Таким чином, методична робота в ЗДО – це не лише сукупність заходів, а й продумана система, яка забезпечує професійне зростання педагогів, підвищення їхньої компетентності, у тому числі у сфері спілкування з батьками, та сприяє успішній реалізації освітніх завдань закладу.

Висновки з розділу 1.

Аналіз психолого-педагогічної та методської літератури дає підстави стверджувати, що професіональна компетентність як комплексна характеристика особистості визначає ефективність будь-якої професійної діяльності, зокрема й педагогічної.

Основним змістом діяльності педагога є спілкування, суб'єктами якого в дошкільному освітньому закладі є педагоги, батьки, діти. Професійна компетентність педагога у сфері спілкування з батьками вихованців характеризує спроможність педагога ефективно організувати процес спілкування з батьками, з урахуванням актуальних освітніх потреб та інтересів батьків, сучасних форм і методів організації спілкування.

Вивчення підходів до визначення змісту професійної компетентності засвідчило наявність у ній трьох взаємопов'язаних структурних компонентів: особистісного, змістовного та професійно-діяльнісного. Конкретизуючи зміст кожного зі структурних компонентів у царині спілкування педагогів із батьками вихованців, можна виокремити професійні настанови та особистісні якості (настанова безперервного професійного вдосконалення, безоцінне партнерське спілкування з батьками вихованців, усвідомлення власних переваг та труднощів у спілкуванні з батьками, витримка, тактичність тощо), які становлять особистісний блок. До змістовного блоку входять знання педагогів про сім'ю, її вихователський потенціал, знання про діагностику особливостей сімейного виховання та освітніх потреб батьків, про способи організації спілкування з батьками вихованців. Змістом професійно-діяльнісного компонента є вміння та навички, необхідні для успішної організації спілкування з батьками вихованців - діагностичні, організаційні, комунікативні тощо.

Наявністю взаємозв'язку та взаємозалежності зазначених структурних компонентів детермінована необхідність комплексного розвитку професійної компетентності як динамічного явища.

Виокремлені критерії та розроблені на їхній основі показники й рівні професійної компетентності педагогів ЗДО у сфері спілкування з батьками дітей дають змогу оцінити її розвиток.

Провідним засобом розвитку професійної компетентності є методична робота в дошкільному освітньому закладі, тому що вона спрямована на подолання редукції та застарівання знань і навичок педагогів, включає до змісту методшієських заходів новітні досягнення педагогічної науки і практики, відстежує включення в педагогічний процес здобутих педагогами нових знань та вмінь, дає змогу здійснювати особистісно-орієнтовний підхід до педагогів, з урахуванням їхніх досягнень і труднощів.

Розділ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ З БАТЬКАМИ

2.1. Прояв професійної компетентності педагога ЗДО у сфері спілкування з батьками вихованців

Констатувальний експеримент був спрямований на дослідження рівня професійної компетентності педагогів дошкільних навчальних закладів у контексті організації їх спілкування з батьками вихованців. У дослідженні на констатувальному етапі взяли участь 15 вихователів закладів дошкільної освіти.

На першому етапі експерименту основна увага приділялася виявленню та аналізу позитивного досвіду організації взаємодії між педагогами та батьками, а також визначенню ролі професійної компетентності педагогів у забезпеченні успішної співпраці ЗДО й сім'ї. Для цього застосовували методи ретроспективного аналізу педагогічного досвіду, фокусовані інтерв'ю з вихователями.

На другому етапі констатувального експерименту увага була зосереджена на зборі емпіричних даних, які характеризували рівень сформованості окремих компонентів професійної компетентності вихователів у сфері спілкування з батьками, зокрема мотиваційного, змістового та професійно-діяльнісного.

На третьому етапі здійснювалося дослідження роботи вихователів ЗДО, спрямованої на розвиток професійної компетентності педагогів у сфері взаємодії з батьками вихованців. У межах цього етапу було організовано анкетування вихователів.

Звернемося до аналізу змісту та результатів констатувального експерименту.

Процедура інтерв'ювання передбачала постановку запитань у вільній формі в неформальній атмосфері. Запитання були зосереджені на вивченні форм і методів організації спілкування педагогів з батьками, їх змісту та оцінки педагогами ефективності тих чи інших підходів. У ході інтерв'ювання було опитано 15 респондентів.

Результати інтерв'ювання виявили наявність позитивного досвіду організації спілкування з батьками, однак цей досвід не є масовим. На думку представників окружних методичних центрів, лише близько 8-10% дошкільних закладів ефективно організовують взаємодію з родинами вихованців. У ході інтерв'ю були отримані відомості про окремі форми організації спілкування, тематику взаємодії та методи залучення батьків.

Систематизація зібраних даних дозволила створити приватну класифікацію форм спілкування педагогів із батьками, які використовуються в практиці дошкільних закладів. Основою для класифікації стало різноманіття завдань, які вирішуються під час організації заходів: від збору первинної інформації про сім'ю дитини та встановлення перших емоційних контактів до збагачення досвіду батьків знаннями та навичками щодо виховання дітей.

Форми спілкування було поділено на кілька груп: аналітичні, дозвілєві, пізнавальні та наочно-інформаційні. Запропонована класифікація є умовною, оскільки одна форма може водночас сприяти вирішенню кількох завдань.

Конкретизуємо зміст виділених груп форм організації спілкування педагогів з батьками вихованців.

Основним завданням аналітичних форм є збір, обробка та використання інформації про сім'ї вихованців, зокрема про загальний культурний рівень батьків, їхні педагогічні знання, ставлення до дитини, атмосферу в родині, а також про потреби, інтереси й запити батьків у сфері психолого-педагогічної інформації.

Аналіз показав, що основними методами збору даних про сім'ї вихованців у практиці дошкільних навчальних закладів є опитування та анкетування. Наприклад, широко використовуються анкети для визначення

рівня педагогічної культури батьків, опитування з питань спілкування в сім'ї та психологічного клімату родини.

У ЗДО інформація про особливості сім'ї кожного вихованця оформлюється у вигляді карт індивідуального спостереження. Ці карти заповнюють вихователі для кожної дитини. У них вносяться загальні дані про сім'ю (тип, структура тощо), освіту та захоплення батьків, особливості сімейного укладу, індивідуальні характеристики дитини, а також недоліки у вихованні, які можуть бути помічені. Зібрана інформація слугує основою для планування індивідуальної роботи з батьками.

У деяких ЗДО педагоги за допомогою анкетування виявляють ставлення батьків до закладу, їхню думку про вихователя, самопочуття дитини серед однолітків та отримують пропозиції щодо покращення взаємодії.

Таким чином, використання аналітичних форм реалізує можливість вивчення інтересів, потреб різних груп батьків, складу сім'ї, її структури, віку, рівня освіти родичів, наявності (або відсутності) досвіду сімейного виховання дітей, психологічної готовності до прийняття педагогічної інформації та здійснення на цій основі диференційованого підходу до батьків.

Організація спілкування з батьками ставила педагогів перед необхідністю пошуку ефективних шляхів зняття емоційно-аналогічних бар'єрів спілкування.

Різноманітні дозвілєві заходи спрямовані на встановлення неформальних стосунків між педагогами і батьками, а також на зміцнення довірчих відносин між батьками та дітьми. До цієї категорії відносяться організовані педагогами спільні святкування та дозвілля, які охоплюють заходи для всього дошкільного навчального закладу або окремих вікових груп. Прикладами таких заходів є "Зустріч Нового року", "Різдвяні забави", "Масляна", "Свято матусь", "Найкращий тато" тощо.

Батьки стають активними учасниками цих подій: декламують вірші, виконують пісні, грають на музичних інструментах. Часто проводяться конкурси та змагання, які організовують педагоги для дітей і їхніх батьків.

Спільний емоційний досвід, пережитий під час таких заходів, сприяє зближенню учасників і створенню теплих стосунків. Це, у свою чергу, формує комфортну емоційну атмосферу в групі та зміцнює взаємодію між усіма учасниками педагогічного процесу, що є основною метою дозвіллевих форм спілкування.

Емоційне зближення дітей і батьків та їхня взаємна підтримка досягаються через вивчення дитиною традицій, історії та особливостей своєї родини. У сучасних ЗДО активно впроваджуються заходи "Моє родовідне дерево" чи "День літньої людини", які спрямовані на виховання поваги до сім'ї та людей похилого віку, формування бажання піклуватися про них. Такі ініціативи сприяють розвитку почуття гордості за свою родину та згуртованості її членів.

Педагоги багатьох закладів демонструють свою зацікавленість у взаємодії з батьками не лише під час роботи, а й поза її межами. Вони організовують спільні візити до театрів, музеїв, або ж створюють умови для неформального спілкування, як-от під час заходів у вихідні дні.

Пізнавальні форми організації спілкування призначені для ознайомлення батьків з особливостями вікового та психічного розвитку дітей, раціональними методами та способами виховання.

Згідно з проведеним дослідженням, основна роль продовжує належати традиційним колективним формам спілкування, таким як збори, групові консультації та інші, побудованим на сучасних принципах спілкування педагогів і батьків. До таких принципів належать спілкування на засадах діалогу, відкритість, щирість у спілкуванні, відмова від критики й оцінки партнера по спілкуванню.

Неформальний підхід до організації спілкування ставить перед вихователями завдання залучення батьків через різноманітні методи активізації. До них належать демонстрація слайдів про життя дитячого садка, прослуховування аудіозаписів дитячих розповідей, організація конкурсів дитячих малюнків, створення листівок та використання музичного супроводу.

Дослідження показали, що все більше дошкільних закладів впроваджують практику створення клубів для батьків, засідання яких проводяться регулярно. У таких зустрічах беруть участь не тільки педагоги й батьки, але й діти, що сприяє поступовому зближенню та взаєморозумінню між ними. Тематику засідань обираються відповідно до інтересів і запитів батьків. Педагоги прагнуть не лише самостійно підготувати корисну інформацію, а й залучити до обговорення спеціалістів. Часто запрошуються психологи, педіатри, а також фахівці інших галузей для надання професійних рекомендацій.

Підвищенню педагогічної культури батьків сприяють не лише колективні форми взаємодії, а й індивідуальні. У процесі спілкування з кожною сім'єю педагог отримує можливість краще зрозуміти вихованців, їхнє середовище, особливості стосунків з батьками. Це дозволяє надати цілеспрямовану допомогу в розв'язанні конкретних проблем виховання, які є актуальними для кожної окремої родини. Водночас батьки часто відчують себе більш комфортно, обговорюючи свої питання тет-а-тет із вихователем. Такий грамотний і тактовний підхід до індивідуальної роботи підвищує авторитет педагога в очах батьків.

Окрім теоретичних знань з питань виховання, важливу роль відіграє можливість для батьків спостерігати свою дитину в умовах, відмінних від домашніх. Це дає змогу побачити, як дитина взаємодіє з однолітками і дорослими, що допомагає краще розуміти її потреби та поведінку.

Наочно-інформаційні форми організації взаємодії педагогів і батьків мають на меті ознайомити батьків з умовами, змістом і методами виховання дітей у дошкільному закладі, допомогти переосмислити підходи до домашнього виховання, а також сприяти кращому розумінню діяльності вихователя.

Дослідження думок педагогів показало, що їх ставлення до традиційних наочних форм неоднозначне. Частина вихователів вважає, що такі форми неефективні, оскільки батьки не звертають уваги на матеріали, розміщені на стендах або в папках-пересувках. Нерідко педагоги замінюють безпосереднє спілкування з батьками інформаційними оголошеннями чи статтями з газет і журналів. Однак інша частина вихователів вважає, що неформальні наочно-інформаційні форми можуть бути корисними для знайомства батьків із методами виховання та вирішення їхніх проблем. Важливо, щоб педагог виступав як кваліфікований консультант, який не лише пропонує матеріали, але й обговорює разом із батьками труднощі виховання.

Наочно-інформаційні форми можна умовно поділити на дві групи. Перша група, інформаційно-ознайомчі форми, спрямована на знайомство батьків із дошкільним закладом, його специфікою та педагогічним колективом.

Друга група, інформаційно-просвітницькі форми, спрямована на розширення знань батьків про розвиток і виховання дітей. Особливістю цієї групи є опосередковане спілкування педагогів із батьками, яке відбувається через друковані матеріали, виставки та інші засоби.

Наше дослідження показало, що в дошкільних закладах вже кілька років проводяться "Тижні відкритих дверей". Упродовж цього періоду батьки можуть у будь-який час відвідати дитячий садок, спостерігати за педагогічним процесом, повсякденними режимними моментами, а також за тим, як їхня дитина спілкується з однолітками. Це дозволяє краще зрозуміти інтереси та

потреби дитини. Кваліфіковані педагоги та психологи завжди готові відповісти на запитання, які можуть виникнути у батьків. Такий формат знайомства з життям дошкільного закладу допомагає батькам глибше усвідомити особливості виховання та навчання дітей, а також переосмислити свої підходи до виховання вдома.

Для кращого ознайомлення батьків із діяльністю ЗДО створюються інформаційні проспекти. У цих матеріалах стисло описується специфіка садочка, його унікальні особливості, представлено інформацію про фахівців, які працюють із дітьми, та перелік додаткових послуг. Також зазначено режим роботи закладу.

Застосування педагогами наочно-ознайомлювальних форм сприяє реалізації принципу відкритості дошкільного закладу та надає батькам практичну допомогу в опануванні педагогічних знань. Завдання інформування батьків про вікові та психологічні особливості дошкільників, а також про методи виховання, більшою мірою реалізуються через інформаційно-просвітницькі форми.

Використання педагогами наочно-інформаційних форм взаємодії з батьками відіграє важливу роль у формуванні їхньої педагогічної культури. Ці форми сприяють пробудженню та розвитку інтересу до особливостей виховання дітей у дошкільному закладі, заохочують вивчення психологічної та педагогічної літератури, а також збагачують знання батьків у сфері виховання.

Аналіз позитивного досвіду організації взаємодії між педагогами та батьками вихованців дозволив зробити висновок, що використання різноманітних нетрадиційних форм є ефективним за умови їх комплексного застосування. Такий підхід обґрунтовується взаємодоповнюваністю різних форм спілкування. Серед них особливу роль відіграють пізнавальні форми, які мають домінуюче значення у підвищенні педагогічної компетентності батьків.

Застосування таких форм сприяє зміні уявлень батьків про виховання дітей у сімейних умовах, розвиває їхню педагогічну рефлексію, допомагаючи краще розуміти роль виховання у всебічному розвитку дитини.

Варто зазначити, що важливим аспектом у контексті нашого дослідження було визначення, які саме установки, знання та вміння необхідні педагогу для успішного застосування кожної форми спілкування. Матеріали вивчених статей, а також висловлювання педагогів під час інтерв'ю не містили чіткої відповіді на це питання. Тому, аналізуючи кожну форму взаємодії, ми зосередили увагу на визначенні змісту професійної компетентності вихователя, необхідної для її ефективного впровадження.

Отже, перший етап констатуючого дослідження показав, що в сучасних умовах дошкільні заклади активно шукають і впроваджують форми організації взаємодії педагогів із сім'ями вихованців, які є найбільш ефективними для вирішення поставлених перед закладом завдань і досягнення відчутних результатів.

Ефективність взаємодії педагогів із батьками в дошкільних закладах залежить від особистої зацікавленості, компетентності вихователів та їхнього прагнення до партнерських стосунків із сім'ями. Це потребує високого рівня професійної культури, знань із педагогіки, психології, умінь діагностувати труднощі виховання, підбирати відповідний зміст спілкування та доносити інформацію захопливо й ненав'язливо.

Регулярне спілкування з батьками сприяє професійному зростанню педагогів. Для ефективної взаємодії вихователям важливо володіти комунікативними навичками, орієнтуватися у виховних проблемах сімей, бути в курсі сучасних досягнень педагогіки, прагнути до самоосвіти та демонструвати свою компетентність і зацікавленість у розвитку дитини.

Дослідження підтвердило, що професійна компетентність вихователів суттєво впливає на успішність взаємодії з батьками. Водночас такий позитивний досвід не є масовим: багато закладів стикаються з труднощами в комунікації, що підтверджується обмеженою кількістю публікацій на цю тему.

На другому етапі констатувального дослідження наша увага була спрямована на визначення розвиненості окремих структурних компонентів професійної компетентності педагогів у співпраці з батьками: особистісного, змістовного та професійно-діяльнісного.

Проаналізуємо результати другого етапу.

Ми провели експрес-бесіди з метою визначення позиції вихователів щодо організації спілкування з батьками. Бесіди проводилися в неформальній, доброзичливій атмосфері, а для їхнього проведення було розроблено опитувальник із 9 запитань. Запитання мали прямий і непрямий характер, що дозволяло з'ясувати, наскільки педагоги задоволені взаємодією з батьками, які труднощі виникають у спілкуванні та чи прагнуть вони досягти більшої ефективності. Деякі питання були спрямовані на вивчення проблем взаєморозуміння між вихователями та батьками, інші — на визначення рівня компетентності педагогів у цій сфері. У бесідах взяли участь 15 вихователів.

Результати бесід виявили певні протиріччя. З одного боку, вихователі усвідомлюють важливість спілкування з батьками, але, з іншого, вважають, що батьки недостатньо зацікавлені у вихованні своїх дітей і не відчують потреби у взаємодії з педагогом. При цьому вихователі не пов'язують труднощі у спілкуванні зі своєю професійною компетентністю, перекладаючи відповідальність на батьків. Вони зазначили, що часто відсутнє взаєморозуміння, спілкування будується на конфронтації, і працювати з дітьми для них значно легше, ніж із їхніми батьками.

Під час експрес-бесід було виявлено ще одне протиріччя: з одного боку, педагоги у взаємодії з батьками здебільшого використовують традиційні підходи (батьківські збори, бесіди, інформаційні стенди), але з іншого — самі визнають їхню низьку ефективність. Так, 92% опитаних зазначили, що застосовують ці форми, але лише 47% вважають їх дієвими.

Крім того, у педагогів виникають труднощі з розвитком власної компетентності у спілкуванні з батьками. Лише 52% респондентів вказали, що

читають літературу, проте конкретних джерел не назвали, 5% пройшли курси підвищення кваліфікації, а 43% не змогли відповісти на це запитання.

Таким чином, результати свідчать про значні труднощі вихователів у організації спілкування з батьками та загалом негативне ставлення до цього процесу. Хоча педагоги впевнені у власній активній позиції, їхнє спілкування з батьками переважно базується на традиційних формах без прагнення до вдосконалення професійної компетентності.

Для глибшого розуміння проблем було проведено твори на тему: "Мої труднощі в роботі з батьками та їхні причини". Це дозволило визначити зміст труднощів, які виникають у педагогів, та виявити їхні причини.

Процедура проведення: педагогам запропонували проаналізувати свій досвід взаємодії з батьками вихованців і у спокійній атмосфері написати висновки. Вони отримали завдання провести рефлексивний аналіз власного досвіду, виділити основні труднощі у спілкуванні з батьками та визначити можливі причини цих проблем. Інструкція звучала так: "Проаналізуйте ваш досвід спілкування з батьками. Подумайте, у чому полягають основні труднощі в цьому процесі, та які можуть бути їхні причини."

Аналіз творів здійснювався за двома критеріями: виділені педагогами труднощі та їхні причини. У дослідженні взяли участь 15 вихователів.

Всі вихователі одностайно визначили, що організація спілкування з батьками є одним із найважливіших і водночас найскладніших аспектів роботи педагога в дошкільному закладі. Основними труднощами вони назвали організаційні проблеми, зокрема нерозуміння батьками режиму дитячого садка та постійне його порушення. Також часто згадувалася відсутність узгодженості вимог вдома і в садочку.

Особливі складнощі виникають у спілкуванні з молодими батьками, малозабезпеченими чи неблагополучними сім'ями, а також із тими, хто має особисті проблеми. Вихователі відзначали, що нерідко стикаються з поблажливим або навіть зневажливим ставленням до своєї професії, що ускладнює прийняття їхнього авторитету. Багато педагогів підкреслили, що їм

важко не тільки встановити контакт із батьками, але й вибудувати довірливі, партнерські відносини, необхідні для спільної роботи над вихованням дитини.

Вихователі зі стажем понад 10 років зазначили, що раніше батьки більше цікавилися питаннями виховання. Один із педагогів написав: "10 років тому батьків хвилювали питання щодо розвитку дитини: як вона засвоює матеріал, які книги чи матеріали потрібні для занять, як її здоров'я, внутрішній світ... Сьогодні ж багато батьків не прагнуть до контакту і звертаються до вихователя переважно з приводу поведінки дитини в садочку."

Причинами цих труднощів педагоги називають соціально-економічні зміни, зниження цінності професії вихователя в суспільстві та стереотипи про її престижність. Один із вихователів зазначив: "Існує думка, що вихователем може бути кожен, хто не знайшов більш престижної роботи. Таке неповажне ставлення та зарозумілість створюють бар'єр у спілкуванні, який можливо подолати лише спільними зусиллями."

Однією з головних причин труднощів педагоги назвали низький рівень педагогічної культури батьків. Це включає незнання вікових та психологічних особливостей дітей, відсутність саморефлексії, суб'єктивність у ставленні до власної дитини, надмірну впевненість у своїй правоті та небажання звертатися за допомогою до спеціалістів.

Водночас вихователі відзначили і власні недоліки у взаємодії з батьками, зокрема:

- недостатню компетентність у формах і методах спілкування (18%);
- недостатню обізнаність про умови життя дитини вдома та батьків — про дитячий садок (26%);
- ставлення до батьків як до об'єктів виховання (12%);
- прагнення уникати "живого" спілкування, замінюючи його анкетами чи інформаційними стендами (34%);
- "закритість" дитячого садка (28%).

Більшість педагогів (82%) вказали на низький рівень комунікативної культури з обох сторін, включаючи відсутність такту, невміння контролювати

емоції та знаходити компроміси. При цьому 20% вихователів оптимістично оцінили можливість подолання труднощів: "Якщо вихователь покаже свою компетентність і здобуде довіру, будь-які проблеми можна вирішити," — зазначив один із педагогів.

Таким чином, педагоги визначили різні причини труднощів у спілкуванні, які можна згрупувати за кількома основними напрямками.

1. Соціально-економічні причини (відзначені 88% педагогів). Ці фактори зумовлені загальною соціальною політикою у сфері освіти і не залежать від особистих чи професійних якостей педагогів.
2. Організаційні причини (вказані 66% педагогів). До цієї групи належать нестача часу у батьків для спілкування через професійну зайнятість. Хоча ці причини мають об'єктивний характер, професійна компетентність вихователя, зокрема вміння зацікавити батьків, підкреслити важливість взаємодії для розвитку дитини та гнучко спланувати час спілкування, може суттєво мінімізувати ці труднощі.
3. Професійно-особистісні причини (відзначені 80% педагогів). Ця категорія пов'язана з браком професійної компетентності педагогів і невмінням будувати ефективне спілкування. Причини включають "закритість" дошкільного закладу, недостатню поінформованість вихователів і батьків про виховання вдома і в садочку, низький рівень комунікативних навичок. Низька педагогічна культура батьків також частково пов'язана з недостатньою роботою вихователів у цьому напрямку.

Таким чином, педагоги стикаються з різними труднощами в організації спілкування з батьками, які мають як об'єктивний (соціально-економічний, організаційний), так і суб'єктивний характер (професійно-особистісний). Позитивним є те, що педагоги усвідомлюють важливість професійної компетентності для створення ефективної взаємодії з батьками.

Дослідження значущих чинників спілкування з батьками
Педагогам було запропоновано обрати три найбільш важливі фактори, що, на їхню думку, забезпечують успішну взаємодію з батьками, з 10 запропонованих позицій. У дослідженні взяли участь 15 вихователів.

Отримані результати показали наступне:

1. Найбільш значущі чинники:

- Зацікавленість батьків у вихованні дитини (59%).
- Прагнення батьків прислухатися до рекомендацій вихователя (49%).
- Довірливість у стосунках між вихователями та батьками (48%).

2. Менш популярні чинники:

- Використання різноманітних форм взаємодії (16%).
- "Відкритість" дитячого садка (30%).
- Наявність методичних матеріалів (13%).

Таким чином, педагоги переважно переносять відповідальність за успіх спілкування на батьків, підкреслюючи їхню роль у взаємодії; недооцінюється важливість врахування специфіки сімейного виховання, інтересів та потреб батьків; результати демонструють недостатню професійну підготовку педагогів у сфері організації спілкування з батьками.

Отримані дані вказують на необхідність посилення мотиваційної складової професійної компетентності вихователів та розвитку навичок ефективного спілкування.

Застосовані методи також вказали на недостатній розвиток змістовного компонента професійної компетентності педагогів.

Мета анкетування вихователів дошкільних закладів полягала у визначенні їхніх знань про роль сім'ї у вихованні дітей, специфіку сімейного виховання, а також про сучасні підходи до взаємодії з батьками.

Процедура анкетування:

Опитування проводилося анонімно. Було розроблено анкету з 14 відкритими і закритими питаннями, що стосувалися таких аспектів:

- знання педагогів про роль батьків і вихователів у вихованні дітей;
- особливості сімейного виховання;
- сучасні принципи та методи організації взаємодії з батьками;
- способи вивчення сімейного середовища та соціального запиту батьків;
- методи активізації участі батьків у виховному процесі.

Аналіз результатів анкетування показав, що всі педагоги визнають важливість систематичного спілкування з батьками, але їхні думки щодо частоти такого спілкування розділилися. Щоденне спілкування вважають необхідним 48% педагогів, 1 раз на тиждень — 9%, 2 рази на місяць — 6%, 1 раз на місяць — 14%, 1 раз на два місяці — 6%, 1 раз на три місяці — 11%, а 6% вважають, що спілкування має відбуватися лише за бажанням батьків.

Принципи організації спілкування:

- Взаєморозуміння та довірливість (60%);
- Діалогічність (6%);
- Єдність цілей (3%);
- Наставництво та навчання батьків (20%);
- 11% педагогів не змогли визначитися.

Форми взаємодії:

- Бесіди та консультації (83%);
- Батьківські збори (29%);
- Спільне дозвілля (6%).

Методи активізації батьків:

- Запитання до батьків (6%);
- Спільні завдання для дітей і батьків (3%);
- Заохочення та прохання (по 11%);
- Примус (9%). При цьому значна частина педагогів не змогла назвати жодного методу.

Роль у вихованні дітей:

- Батькам віддають провідну роль 71% педагогів;
- Педагогам — 12%;

- Однаково важливою вважають роль обох сторін 17%.

Популярні теми спілкування з батьками:

- Навчання та виховання дітей (51%);
- Інтереси дитини (25%);
- Організаційні та фінансові питання (14%).

Інтереси батьків щодо консультацій:

- Питання виховання та навчання дітей (60%);
- Харчування у дитячому садку (25%);
- Спілкування дитини з однолітками (9%).

Результати свідчать про необхідність підвищення рівня професійної підготовки педагогів у галузі активізації батьків і вибору ефективних методів взаємодії.

Вивчення особливостей сімейного виховання вважають важливим 69% педагогів, 11% визнають його необхідність, але вважають це завдання нереальним, а 20% педагогів вважають це зайвим. При цьому 51% опитаних не змогли пояснити, у чому полягають особливості сімейного виховання, 40% відзначили як ключові елементи сімейний мікроклімат і традиції, а 9% виділили емоційність і любов як провідні характеристики.

Способи вивчення сімейного виховання:

- Бесіди з батьками (77%);
- Анкетування (3%);
- Вивчення літератури (15%);
- Спостереження за дитиною та її взаємодією з батьками (11%);
- Тестування (9%);
- Відвідування сім'ї (6%).

Виявлення освітніх потреб батьків:

- Бесіди з батьками (78%);
- Анкетування (6%);
- Тестування (3%);
- Спостереження за дітьми (3%);

- Жодні методи не застосовують (6%).

Необхідна допомога педагогам:

- Конспекти та сценарії заходів (34%);
- Інформація про специфіку сімейного виховання (63%);
- Підтримка у вивченні потреб батьків (31%);
- Активність і підтримка з боку батьків (6%).

Хоча більшість педагогів обізнані з сучасними принципами взаємодії з батьками та визнають їхню ключову роль у вихованні, знання педагогів часто залишаються формальними. Половина педагогів не володіє інформацією про специфіку сімейного виховання, сучасні методи організації спілкування з батьками та вивчення їхніх освітніх потреб. Повністю відсутні знання про способи активізації батьків. Це свідчить про необхідність удосконалення професійної компетентності педагогів у цій сфері.

Дослідження професійно-діяльнісного компонента професійної компетентності педагогів передбачало аналіз педагогічної документації, що стосується організації взаємодії з батьками, а також вивчення їхнього практичного досвіду. Цей компонент включає здатність вихователів планувати та організовувати спілкування з батьками вихованців.

Мета аналізу: вивчити рівень компетентності педагогів у плануванні, визначенні змісту, форм і різноманітності спілкування з батьками. Аналіз проводився за заздалегідь визначеними критеріями для кожного типу документа. Особлива увага приділялася календарним планам виховно-освітньої роботи, протоколам зборів та річним планам, які найповніше відображають характер взаємодії з батьками.

Аналіз календарних планів показав, що тематика заходів для батьків була переважно одноманітною, незалежно від вікової групи. Основними темами були "Поведінка дитини в дитсадку та поза ним", "Виховання посидючості", "Режим для дому" тощо. Хоча ці теми є важливими, вони не повністю відповідають різноманітним освітнім потребам батьків. Більш

актуальні для батьків теми, такі як "Чим зайнятися з дитиною вдома у вихідні" чи "Культура мовлення дітей", були присутні лише у 31% планів.

У планах значну увагу приділяли господарським і фінансовим питанням, а також завданням для батьків із закріплення знань і навичок дітей удома (особливо в закладах компенсуючого типу). Тематика індивідуального спілкування з батьками часто стосувалася відхилень у поведінці дітей або труднощів у навчанні.

Відзначено також, що бесіди найчастіше планувалися з одними й тими ж батьками. Це дозволяє зробити два припущення: або педагоги зосереджуються лише на окремих сім'ях, ігноруючи інших, або ведення планів здійснюється формально.

Тематика заходів із батьками здебільшого одноманітна і не повністю враховує їхні освітні потреби.

Існує тенденція до формального підходу в плануванні.

Важливо розширити тематику та форми взаємодії, щоб враховувати індивідуальні запити батьків і забезпечувати більш системний підхід до організації спілкування.

аким чином, другий етап констатувального експерименту дозволив зробити такі висновки: у вихователів недостатньо розвинені всі складові професійної компетентності у взаємодії з батьками. Вони не мають належного налаштування на неформальне й довірливе спілкування, бракує знань про особливості сімейного виховання та сучасні підходи до організації взаємодії з батьками. Також спостерігається недостатній рівень практичних умінь у плануванні та реалізації таких форм спілкування. Отримані дані підтверджують необхідність розвитку професійної компетентності вихователів у цій сфері.

Третій етап констатувального експерименту був присвячений аналізу діяльності вихователів щодо розвитку їхньої професійної компетентності в організації взаємодії з батьками вихованців. Для цього було проведено анкетування вихователів дошкільних закладів з метою вивчення їхніх поглядів

на важливість систематичної роботи з підвищення педагогічної компетенції у сфері спілкування з сім'ями, а також виявлення труднощів, з якими вони стикаються.

Опитування було анонімним. Розроблена анкета включала запитання про частоту проведення методичних заходів для підвищення компетентності педагогів у сфері спілкування з батьками, форми методичної роботи, а також труднощі, які виникають у вихователів та старших вихователів. Респонденти могли обирати кілька варіантів відповідей або додавати свої.

За результатами роботи 97% вихователів зазначили, що регулярна методична робота для підвищення професійної компетентності у сфері взаємодії з батьками є необхідною; 55% вважають, що такі заходи слід проводити раз на місяць; 11% — раз на три місяці; 5% — щотижня; 15% — за необхідністю; 11% — відповідно до річного плану; лише 3% вихователів висловили сумніви щодо необхідності такої роботи; 7% респондентів наголосили на необхідності частішого проведення індивідуальних форм роботи (щоденно — 4%, у разі виникнення проблемних ситуацій — 3%).

Більшість вихователів використовують традиційні методи: педагогічні ради, консультації, семінари, семінари-практикуми, бесіди. Лише 11% опитаних застосовують нетрадиційні форми методичної роботи.

Вихователі зазначають, що найскладнішим для педагогів є організація спілкування з батьками у різних форматах.

62% респондентів зазначили складнощі у встановленні партнерських відносин із батьками, 40% — необхідність пошуку індивідуального підходу до кожного з них, а 25% вказали на комунікативні труднощі. Серед інших проблем було виділено: відсутність інтересу батьків до власної дитини, небажання слухати поради вихователів чи брати участь у заходах, організованих педагогами, а також низький соціальний статус професії вихователя.

Як власні труднощі, респонденти відзначили: складнощі в активізації педагогів — 57%, нестачу спеціалізованої літератури — 29%, труднощі у визначенні змісту методичної роботи за цією проблематикою — 12%.

Окремі старші вихователі назвали такі проблеми, як відсутність у закладі психолога, наявність непідготовлених або некваліфікованих педагогів, небажання вихователів підвищувати кваліфікацію у цьому напрямку, а також особистісні особливості педагогів. Крім того, 12% респондентів зазначили, що не мають достатньої мотивації та працездатності для організації методичної роботи з цієї проблеми.

Результати анкетування дозволили зробити такі висновки:

вихователі дошкільних закладів усвідомлюють важливість систематичної роботи над підвищенням знань і професійних навичок у сфері спілкування з батьками. Більшість респондентів вважають, що методичні заходи слід проводити оптимально один раз на місяць.

Основні труднощі педагогів у взаємодії з батьками, за оцінками вихователів, зумовлені недостатньою розвиненістю професійних якостей. Це проявляється у невмінні вихователів змістовно й цікаво організувати спілкування, правильно обирати зміст та форму взаємодії з батьками.

Крім того, вихователі стикаються з труднощами у мотивації педагогів до розвитку, а також відзначають нестачу спеціалізованої літератури з питань підвищення професійної компетентності у спілкуванні з батьками вихованців.

Проведення констатувального етапу дослідження дозволило зробити такі висновки:

1. Сучасні виклики у взаємодії педагогів із батьками: Педагоги дошкільних закладів спрямовані на пошук нових підходів до організації спілкування з батьками, прагнуть досягти співпраці та взаєморозуміння. Дослідження досвіду дошкільних установ виявило наявність значного практичного матеріалу з питань взаємодії з батьками, який потребує систематизації та поширення. Ефективність такого спілкування залежить від професійної компетентності педагогів, їхньої установки на співпрацю, уміння

визначати актуальні теми для батьків, творчого підходу до вибору форм і методів роботи, а також від розвинених комунікативних навичок.

2. Проблеми взаємодії педагогів із батьками: Позитивний досвід організації спілкування з батьками має поодинокий характер. Взаємодія педагогів із батьками часто характеризується такими недоліками, як формалізм, відсутність регулярності та короткочасність контактів, що підтверджується даними інших досліджень. Основні теми контактів стосуються поведінки дітей, організаційних питань, фінансових і побутових аспектів, тоді як увага до всебічного розвитку дитини часто залишається поза межами обговорення. Таким чином, спілкування педагогів із батьками здебільшого має формальний характер, що проявляється як у плануванні, так і в реалізації взаємодії.

3. Причини недоліків у спілкуванні: Виявлені недоліки можна поділити на об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних належать соціально-економічні фактори (низький статус професії вихователя, невисока заробітна плата) та організаційні причини (висока зайнятість батьків, брак часу). Суб'єктивні причини пов'язані з недостатньою професійною компетентністю педагогів: недооцінка ролі сім'ї у вихованні, невміння підбирати зміст, форми й методи спілкування, прагнення уникати безпосередніх контактів через заміну їх інформаційними стендами, низький рівень комунікативних навичок.

4. Недостатній розвиток професійної компетентності педагогів: У більшості педагогів недостатньо розвинені всі компоненти професійної компетентності. У практичній діяльності не завжди реалізуються принципи довіри, визнання самоцінності батьків, а також підходу до батьків як активних учасників виховного процесу. Формально декларуючи необхідність партнерського спілкування з батьками, педагоги залишають домінуючу роль за громадським вихованням, ігноруючи потреби та інтереси батьків. Через це вони часто не знайомі зі специфікою сімейного виховання і не враховують її у своїй роботі.

Педагоги мають недостатні знання про сучасні форми та методи організації взаємодії з батьками, методи вивчення їхнього соціального запиту та активізації. Для більшості вихователів характерна відсутність комунікативних навичок, що ускладнює організацію ефективного спілкування з батьками. Лише частина педагогів вміє підбирати актуальний і цікавий зміст спілкування та організовувати його творчо й неформально.

Це підкреслює важливість регулярної й цілеспрямованої роботи над розвитком професійної компетентності педагогів у спілкуванні з батьками вихованців.

5. Підвищення професійної компетентності педагогів. Як зазначалося в першому розділі, розвиток професійної компетентності вихователів є одним із ключових напрямів методичної роботи та обов'язком старшого вихователя дошкільного закладу. Попри усвідомлення необхідності систематичної роботи з кадрами для збагачення їхніх знань і навичок у сфері взаємодії з батьками, ця діяльність нерідко має недостатню інтенсивність.

Вихователі стикаються з труднощами у визначенні змісту й виборі форм методичної роботи, спрямованої на розвиток професійної компетентності вихователів у сфері спілкування з батьками.

Таким чином, рівень сформованості окремих компонентів професійної компетентності педагогів не відповідає сучасним вимогам до організації ефективного спілкування з батьками вихованців. Це вказує на необхідність посилення цілеспрямованої роботи з розвитку професійної компетентності педагогів у цій сфері.

2.2 Розробка та реалізація програми розвитку професійної компетентності вихователів в організації спілкування з батьками

Основним завданням формувального етапу дослідження було поповнення професійної компетентності вихователів ЗДО, розвиток у них настанов, знань і вмінь, що відображають зміст трьох її компонентів: особистісного, змістовного та професійно-діяльнісного.

Як засіб розвитку професійної компетентності педагогів в обрешаєвій області ми використовували методичну роботу в дошкільному освітньому закладі.

Нами було розроблено і впроваджено програму методичної роботи "Мистецтво спілкування з батьками".

Метою програми був розвиток професійної компетентності педагогів ЗДО в організації спілкування з батьками. У програмі визначено завдання щодо розвитку у педагогів усіх рівнів професійної компетентності, що охоплює особистісний, змістовний та професійно-діяльнісний компоненти.

Зміст програми розроблено на підставі змісту професійної компетентності сприймачів у сфері спілкування з рідними та розподілено в межах трьох блоків відповідно до структурних компонентів професійної компетентності. Кожне з напрямів програми містить різноманітні форми та методи активізації сприймачів.

Добір форм і методів реалізації методичної роботи здійснювався з огляду на сучасні вимоги до освіти дорослих. При цьому було враховано низку чинників, що сприяють ефективності навчання: відповідність потребам учасників та посилення їхньої мотивації; урахування попереднього та поточного досвіду; залучення дорослих до активної участі в навчальному процесі й можливості впливати на нього; створення атмосфери взаємної поваги; забезпечення умов для практичного використання здобутих знань. Орієнтуючись на сталу основу, ми прагнемо добирати методи, які залучають

усіх педагогів до активної роботи, поєднуючи як традиційні, так і інноваційні підходи.

Вступна частина складається з двох занять, що надає педагогам можливість самостійно оцінити ефективність своєї взаємодії з батьками. Ця частина спрямована на розвиток педагогічної рефлексії вихователів у процесі організації спілкування з батьками, а також на підвищення мотивації до вдосконалення у цій сфері.

Для досягнення цілей вступної частини застосовано тестові опитування для вихователів. Один з опитувальників призначений для вивчення особливостей сприйняття й прийняття педагогами взаємодії з батьками як постійних партнерів. Інший — розроблений автором та модифікований нами опитувальник "Мої «плюси» і «мінуси» у спілкуванні з батьками". Він орієнтований на самоаналіз професійних труднощів у комунікації з батьками вихованців та визначення актуальних тем для надання консультативної підтримки.

Докладна частина програми містить 22 заняття, в яких комплексно вирішується проблема розвитку професійної компетентності педагогів у спілкуванні з батьками вихованців. Окреслено зміст освітніх частин відповідно до блоків професійної компетентності: особистісним, змістовним, професійно-діяльнісним.

Програма впроваджується комплексно за всіма визначеними блоками, водночас поділ на блоки є умовним. Заняття віднесено до певних блоків залежно від провідної спрямованості їхнього змісту. При цьому кожен захід спрямований на розв'язання завдань усіх блоків: формування установок, знань і вмінь педагогів у сфері взаємодії з батьками вихованців із акцентом на конкретний структурний компонент.

Методичні заходи для педагогів проводилися один раз на тиждень, а індивідуальні консультації — регулярно, у разі надходження запиту. Зміст методичних заходів відповідав актуальним завданням, які постають перед ЗДО.

Розглянемо форми і методи, що використовуються в програмі докладніше.

Отримані у вступній частині програми результати тестування вихователів, у тому числі на основі опитувальника "Мої «переваги» та «недоліки» у спілкуванні з батьками", загалом були сприйняті педагогами як такі, що сприяли їхньому професійному зростанню у сфері взаємодії з батьками. Отже, ці методи виконали свою головну функцію: стали мотиватором для розвитку професійної компетентності педагогів.

Основна діяльність щодо розвитку професійної компетентності педагогів здійснюється під час впровадження основної частини програми завдяки використанню різних форм методичної роботи. Розглянемо їх детальніше.

Лекційна форма застосовується для вирішення завдань розвитку змістового компонента професійної компетентності. Завдяки такій формі роботи вихователі отримують необхідні знання про типологію та особливості сучасних сімей, їхню роль у соціалізації дітей та специфіку сімейного виховання.

Ми прагнули організувати лекції так, щоб педагоги не залишалися пасивними слухачами, а ставали активними учасниками. Для цього використовувались лекції-бесіди, які заохочували педагогів до спілкування, аналізу власного досвіду.

Перша лекція-бесіда була присвячена темі "Сучасна сім'я". Її мета полягала у формуванні в педагогів базового уявлення про поняття "сім'я", її функції, а також у пробудженні зацікавленості до проблем сімейного виховання.

Наступні теми покликані надати педагогам відомості про значення сім'ї у вихованні дітей, вплив внутрішньосімейних відносин і психологічного

клімату на становлення особистості дитини. Вони також спрямовані на розвиток у вихователів розуміння необхідності індивідуалізованого підходу до спілкування з кожною сім'єю. Під час лекцій-бесід ми зверталися до досвіду самих педагогів, заохочуючи їх наводити приклади з власної практики.

Матеріал лекцій-бесід сприймався педагогами неоднозначно. Приблизно третина слухачів виявляла активний інтерес, ставила запитання, пропонувала власні приклади. Оцінити реакцію решти було складніше: вони залишалися стриманими, без видимих ознак зацікавленості. Найбільш активними виявилися ті, хто вже мав успішний досвід взаємодії з батьками.

Під час лекції-бесіди про форми комунікації педагогів і батьків ми спільно проаналізували наявні практики, виокремили їхні позитивні та негативні сторони. Ознайомлення з ефективними методами взаємодії супроводжувалося переглядом відеоматеріалів, що ілюстрували передовий досвід дошкільних закладів.

Коли вихователям запропонували перелічити форми спілкування з батьками, які вони застосовують, серед названого були лише батьківські збори, бесіди, анкетування, інформаційні куточки та запрошення батьків на дитячі свята. Це свідчило про обмеженість у різноманітності використовуваних форм. На прохання назвати відомі, проте не застосовувані форми, вихователі зазнали труднощів, згадавши, зрештою, лише консультації та відкриті перегляди занять.

Найбільший інтерес серед освітян викликала лекція-бесіда про типові наслідки та труднощі сімейного виховання, яка перейшла в дискусію. Педагоги ділилися власним досвідом, розповідали про помилки батьків, часто про їхню безграмотну поведінку по відношенню до власних дітей і педагогів.

Дискусії слугували одним із основних інструментів у формуванні особистісного компонента професійної компетентності педагогів. Їм було запропоновано обговорити теми "Сімейне та суспільне виховання: єдність чи розбіжність?", "Спілкування з батьками: і складно, і легко", "Кодекс спілкування педагогів з батьками" та "Наглядові форми роботи з сім'єю:

формальність чи ефективний засіб інформування?". Використання дискусій як активної форми навчання продемонструвало значний інтерес з боку педагогів. Завдяки різноманітності тем вдалося звернути їхню увагу на різні аспекти взаємодії з батьками.

Дискусія "Кодекс спілкування педагогів з батьками" мала на меті сформувати у педагогів переконання в необхідності професійної компетентності при взаємодії з батьками, вміння конструктивно вибудовувати контакт і контролювати прояви негативних емоцій. Ми прагнули допомогти педагогам усвідомити основні правила взаємодії з батьками, спонукати їх до самостійного визначення цих правил та заохотити до їх послідовного впровадження в повсякденній практиці.

Складання кодексу комунікації педагога з батьками викликало у вихователів зацікавленість, загальна емоційна атмосфера заходу була позитивною. Водночас більшість педагогів зіткнулася з труднощами у формулюванні позитивних моделей поведінки. Вони переважно наголошували на потребі розробити також "кодекс спілкування для батьків", оскільки нерідко батьки виявляють стриманість у взаємодії. Загальним залишалося відчуття, що робота з батьками є досить складною.

Ми намагалися підкреслити, що успіх спілкування значною мірою залежить від компетентності, витриманості та тактовності педагога. Саме для цього необхідний чітко визначений кодекс, який може складатися з кількох позицій, але кожна з них має бути обов'язковою до виконання.

У процесі роботи педагоги дотримувалися таких позицій:

1. Зберігати охайний вигляд і позитивний настрій.
2. Враховувати емоційний стан батьків.
3. Завжди говорити щось приємне про дитину.
4. Дати батькам змогу висловитися без перебивань.
5. Демонструвати врівноваженість, такт та сприйнятливність.
6. За потреби виявляти готовність до поступок.

Варто відзначити, що з усіх запропонованих варіантів вихователі намагалися обрати найважливіші, на їхню думку, ознаки зрілості, які забезпечують ефективне спілкування з батьками. Однак, попри те, що було сформовано відповідний перелік, вихователі відмовилися представити його у своїй групі. Вони побоювалися, що після ознайомлення з цими положеннями батьки почнуть висувати до педагогів жорсткіші вимоги. Така відмова свідчить про неготовність педагогів до партнерського, високопрофесійного діалогу з батьками та про нестачу необхідних комунікативних умінь.

У результаті дискусії педагоги самостійно дійшли до важливого висновку: налагодження довірливого спілкування з батьками цілком можливе, а складнощі у взаємодії виникають не завжди лише з боку батьків. Для так званих "важких батьків" слід шукати індивідуальний підхід.

Особливо варто відзначити самостійність педагогів у формулюванні цих висновків, а також усвідомлення ними того, що проблеми у спілкуванні залежать не лише від батьків, а й від здатності самого вихователя правильно обрати зміст і форму взаємодії.

Семінар-практикум був націлений на вдосконалення вмінь педагогів у галузі організації взаємодії з батьками. Оскільки робота семінарів-тренінгів завжди має передбачати певний матеріальний результат, ми добирали тематику з урахуванням цієї вимоги. Так, були організовані семінари-практикуми з тем: "Методи дослідження сімейного виховання", "Особливості розроблення та проведення анкетування батьків" та "Готовність до спілкування". Перші два мали на меті вдосконалити вміння педагогів у вивченні специфіки сімейного виховання, а третій — навчити їх складати рекомендації для батьків, які б сприяли різним формам взаємодії.

Під час семінару-практикуму "Методи дослідження сімейного виховання" педагоги ознайомилися з методом аналізу дитячих малюнків сім'ї. Завчасно вихователі пропонували дітям намалювати власну родину, а ці малюнки слугували основою для практичного опрацювання матеріалу під час заняття. Учасники аналізували дитячі роботи, співвідносили отримані дані з

власним досвідом. Було відзначено, що саме дитячі малюнки підтверджують висновки, зроблені вихователями на основі спостережень і спілкування з дітьми та їхніми близькими. Одна з досвідчених виховательок поділилася власним досвідом використання методики “малюнок сім’ї” на початку навчального року, що допомагає їй успішно налагоджувати взаємодію і з дітьми, і з батьками. Такий досвід зацікавив молодших колег.

На початку семінару-практикуму, як і під час кожного заняття, ми наголошували на важливості урахування поглядів, інтересів і потреб батьків. Одним із дієвих способів вивчення сім’ї та освітніх запитів батьків є анкетування. Заняття було побудоване на матеріалах дослідження О. Л. Зверєвої. Під час роботи вихователі дійшли висновку, що протягом навчального року доцільно проводити регулярні опитування, щоб виявляти запити, труднощі та загальне ставлення батьків до закладу. Це, на думку педагогів, сприятиме якіснішому плануванню роботи на наступний навчальний рік. Під час семінару вони разом розробили анкету, яку згодом передали батькам.

Результати анкетування показали, що батьки налаштовані на спілкування та загалом симпатизують вихователям, про що свідчать їхні щирі доброзичливі побажання. Однак менш ніж половина опитаних назвали безпосереднє спілкування з педагогом джерелом інформації про виховання. Переважно батьки отримують відомості з літератури, ЗМІ чи від знайомих. Більшість опитаних вказали, що не мають труднощів у вихованні й не потребують додаткової допомоги.

Обговорення результатів анкетування, які засвідчили, що батьки не сприймають вихователів як джерело інформації про виховання, викликало серед педагогів жваву реакцію. Спочатку багато хто з них негативно оцінив цю ситуацію, вважаючи, що батьки недооцінюють педагогів. Досвідченіші колеги зауважили, що небажання батьків звертатися за порадою до вихователя може бути зумовлене тим, що педагогу часто бракує часу для відповідей, або ж він не завжди може надати потрібну інформацію. Після аналізу проведених

за рік заходів дійшли висновку, що в закладі фактично не реалізується просвітницька робота, а батьківські збори здебільшого мають формальний, побутово-фінансовий характер.

Ми прагнули підвести педагогів до думки, що попри складність спілкування з батьками, його успіх залежить насамперед від зацікавленості, готовності та професійної компетентності самих вихователів.

Обговорення результатів анкетування батьків привело педагогів до висновку, що його врахування в роботі потреб батьків є справді важливим. У новому навчальному році було вирішено детальніше виявити інтереси та запити батьків і на підставі цього будувати спілкування.

Семінар-практикум "Запрошення до спілкування" був спрямований на вдосконалення вмінь педагогів у підготовці та оформленні запрошень на різні заходи, такі як збори та консультації. Після обговорення значущості чітко сформульованих оголошень та запрошень, педагогів поділили на чотири команди. Кожна група протягом 20 хвилин розробляла власний варіант запрошення, а потім відбулася презентація й оцінювання готових робіт.

Серед критеріїв оцінювання були актуальність тематики, оригінальність та естетичність. Створені запрошення виявилися яскравими, динамічними і привабливими, а саме заняття викликало у педагогів значне зацікавлення. Дехто висловлював жаль, що подібного семінару не було раніше, адже батьківські збори в деяких групах уже відбулися. Ідея виготовлення запрошень спільно з дітьми особливо захопила учасників, оскільки, на їхню думку, це могло б заохотити більшу кількість батьків взяти участь у зборах.

У процесі роботи було вирішено більше уваги приділяти оформленню запрошень для батьків. Однак подальше спілкування з педагогами виявило, що створення запрошень разом із дітьми на практиці застосували лише найбільш ініціативні та зацікавлені вихователі. Решта ж підходили до цього завдання переважно формально.

Таким чином, дискусії та семінари-практикуми виявилися більш ефективною формою методичної роботи з педагогічним колективом, ніж лекції. За власними відгуками вихователів, їм насамперед бракує практичних навичок у вивченні сім'ї та організації заходів для батьків, а також удосконалення комунікативних умінь.

Відповідно до отриманих результатів, подальша робота зосередилася на розвитку комунікативних умінь педагогів. Ефективність взаємодії та здатність правильно враховувати й долати комунікативні бар'єри значною мірою залежать від того, як учасники (вихователі й батьки) уявляють і вибудовують ситуацію спілкування.

Ми застосували тренінг комунікативних умінь, суть якого полягає у вивченні та практичному застосуванні педагогами індивідуальних прийомів міжособистісної взаємодії з метою підвищення її результативності.

На перших заняттях реакція вихователів була стриманою. Наприкінці занять, під час аналізу, вони відзначали, що не знайомі з такою формою роботи, тому спочатку не прагнули активно залучатися та лише придивлялися. Проте поступово їхнє ставлення змінилося. Починаючи з третього заняття вихователі брали участь із зацікавленням, дякували за досвід. Вони підкреслювали, що спілкування під час тренінгів знижує емоційну напругу й водночас спонукає замислитися над багатьма питаннями.

Висловлювання педагогів свідчать про необхідність продовження роботи з формування їхніх комунікативних навичок, роблячи акцент не просто на міжособистісному спілкуванні, а на професійному. Таким чином, перед нами постала потреба розробити ефективні форми занять, спрямованих на розвиток умінь вихователів саме у сфері взаємодії з батьками.

Колективний перегляд форми взаємодії з батьками, продемонстрованої експериментатором, було організовано з метою показати вихователям реальні способи втілення сучасних вимог до комунікації з батьками на практиці. Тема заходу була обрана так, щоб, з одного боку, бути універсальною і дозволити вихователям провести подібну зустріч у своїй групі, а з іншого – зацікавити

самих батьків. Підготовка до зборів включала анкетування батьків і спільне з дітьми виготовлення запрошень. Основними методами активізації батьків стали аналіз педагогічних ситуацій та власного виховного досвіду. Використання оригінальних запрошень та анкетування заздалегідь стимулювало інтерес і бажання батьків відвідати захід.

Під час зборів стало зрозуміло, що для батьків подібний формат спілкування поки що незвичний, тож їхня початкова реакція була стриманою. Проте в ході заходу нам вдалося зацікавити їх обговоренням актуальної проблеми. Навіть скептично налаштовані батьки стали активно долучатися до дискусії, аналізували запропоновані ситуації, ділилися власним досвідом. Найбільш позитивним моментом було те, що батьки не лише розповідали про свій досвід, а й давали поради одне одному, утворюючи своєрідні міні-дискусійні групи. Після зборів багато хто з них виявив бажання отримати індивідуальні консультації з окремих питань виховання.

Після колективного перегляду відбулося обговорення побаченого. Вихователі мали змогу висловити свої враження, оцінки. Усі одностайно відзначили суттєве підвищення активності батьків у процесі зборів і підтвердили ефективність методу аналізу педагогічних ситуацій. З урахуванням цього досвіду можна стверджувати, що колективний перегляд є дієвою формою навчання педагогів.

Розглянемо методи, які ми використовували для активізації педагогів.

Одним із засобів стимулювання педагогічного мислення було формулювання запитань до вихователів. Наприклад, на початку методичного заходу ми зверталися до них із питаннями, що допомагали з'ясувати їхнє ставлення до теми обговорення: "Що таке взаємодія з батьками?", "Що необхідно для побудови успішних стосунків із батьками?". Відповіді на такі запитання свідчили про загальне розуміння вихователями сутності взаємодії та впевненість у тому, що співпраця з батьками має базуватися на їхній відкритості до порад і побажань педагогів.

Запитання добиралися так, аби спонукати вихователів до активного слухання та участі в заході. Наприклад, перед лекцією-бесідою про форми спілкування з родинами ми цікавилися, які форми вони вже застосовують і які вважають неефективними. Семінар-практикум "Запрошення до спілкування" розпочинався з обговорення необхідності приділяти особливу увагу оформленню запрошень і ролі таких запрошень у подальшій взаємодії з батьками.

Під час викладу матеріалу ми використовували додаткові запитання до аудиторії, щоб з'ясувати думку присутніх та активізувати їхній досвід.

Ефективним прийомом виявилось наведення прикладів із практики самих вихователів, а також із передового педагогічного досвіду. Цікаво, що на досвід колег вихователі реагували з більшою залученістю, тоді як приклади з інших закладів сприймалися як щось віддалене та складне для реалізації у власній роботі.

На думку багатьох вихователів, одним із найдієвіших прийомів став аналіз конкретних педагогічних ситуацій, пов'язаних зі спілкуванням із батьками: індивідуальні бесіди, проблемні та конфліктні випадки. Спільний аналіз таких ситуацій, розігрування їх у різних ролях, допомагали вихователям поглянути на взаємодію з батьками з нового ракурсу.

Під час впровадження програми особливу увагу ми приділяли індивідуальній роботі з педагогами експериментальної групи. Зокрема, молоді фахівці та ті, хто не мав спеціальної педагогічної освіти, бажали отримати конкретні поради щодо складних ситуацій у спілкуванні з батьками. Їх цікавили методи встановлення перших контактів із родинами, способи ввічливо звернутися до батьків із проханням, а також техніки проведення бесід про індивідуальні особливості дитини та її розвиток. Під час індивідуальних консультацій ми спільно аналізували досвід взаємодії з батьками та підбирали ефективні шляхи організації спілкування.

Наведемо приклад. Педагог Л., яка нещодавно розпочала роботу з молодшою групою і не мала спеціальної педагогічної освіти, зіткнулася із ситуацією, коли один із батьків сприймав лише досвідченого вихователя з цієї ж групи, ігноруючи її. У ході розмови з педагогом Л. з'ясувалося, що батько відмовляється спілкуватися і навіть вітатися з нею. Під час індивідуальної роботи ми допомогли їй проаналізувати власну поведінку з батьками та дітьми, наголосивши, що значна частина успіху в спілкуванні залежить саме від вихователя. Педагогу слід бути чуйним, тактовним та встановлювати емоційний контакт із кожною дитиною.

За словами Л., вона прагне опанувати професію, докладає зусиль, щоб зацікавити всіх дітей і надати їм різноманітні й цікаві завдання. Спостереження підтвердили, що педагог постійно підтримує інтерес дітей та спілкується з ними доброзичливо. Ми порадили їй проявляти терпимість до батьків, першою вітатися з ними, повідомляти позитивну інформацію про дитину. Незабаром ситуація змінилася: батько став відповідати на її привітання та цікавитися самопочуттям дитини протягом дня. На нашу думку, тактовність і доброзичливість вихователя, а також позитивне ставлення дитини до педагога, стали ключем до налагодження контакту з батьком.

Проведена робота засвідчила потребу в комплексному поєднанні різних форм і методів роботи з педагогічними кадрами. Розглянуті нами підходи, безперечно, сприяли зростанню професійної компетентності вихователів у спілкуванні з батьками. Виникнення зацікавленості у вихователів проблемою взаємодії з батьками, прагнення аналізувати власний досвід та шукати ефективні способи співпраці ми розглядаємо як показники результативності проведеної дослідної роботи. Крім того, поліпшенню ставлення вихователів до спілкування з батьками сприяло встановлення між ними тісніших контактів.

2.3 Результативпливу методичної роботи на підвищення професійної компетентності педагогів у спілкуванні з батьками

Аналіз результативності впровадження комплексної програми підвищення професійної компетентності педагогів дошкільних закладів у спілкуванні з батьками здійснювався з урахуванням критеріїв, визначених у першому розділі:

Наявність і динаміка потреби педагогів у професійному вдосконаленні в галузі взаємодії з батьками.

Усвідомлення педагогами соціальної ролі та функцій батьків і вихователів у розвитку дітей, а також взаємозв'язку між ними.

Мотивованість педагогів до організації компетентного спілкування з батьками.

Формування та розвиток професійно важливих якостей (відповідальність, тактовність, витримка тощо), необхідних для ефективної взаємодії з батьками.

Сформованість знань про сім'ю, методи вивчення особливостей родинного виховання, сучасні принципи, форми та методи організації спілкування з батьками вихованців.

Рівень оволодіння діагностичними вміннями для вивчення сім'ї та освітніх потреб батьків.

Наявність прагнення досягати бажаних результатів у взаємодії з батьками.

Зазначені критерії відображають зміст трьох структурних компонентів професійної компетентності у спілкуванні з батьками: особистісного, змістового та професійно-діяльнісного (критерії 6 і 7).

Для визначення результативності реалізації програми ми застосували такі методи: спостереження за тим, як педагоги експериментальної групи організовують спілкування з батьками, бесіди з педагогами, проведення

опитування "Мої «плюси» та «мінуси» у спілкуванні з батьками", тестового опитування вихователів та їхнє анкетування.

Спостереження за організацією спілкування з батьками здійснювалися систематично після завершення впровадження програми. Ми не втручалися в процес взаємодії, лише фіксували ставлення педагогів до роботи дослідника, відстежували зміни у характері їхнього спілкування з батьками, аналізували форми й методи, які вони застосовували.

Тестове опитування вихователів, розроблене О. П. Арнаутовою, мало на меті з'ясувати, як педагоги розуміють і сприймають взаємодію з батьками як діалог рівноправних партнерів (див. Додаток № 5). Опитування проводилося двічі: на початку впровадження програми (на вступному етапі) та після її завершення. У ньому взяли участь усі педагоги експериментальної групи. Анкета містила 10 тверджень щодо спілкування з батьками вихованців. Було встановлено відповідний ключ для оцінювання відповідей та підрахунку балів. Максимальна кількість балів становила 30. Високий рівень прийняття діалогічності передбачав 24–30 балів, середній – 18–23 бали, низький – 15 і менше.

Кількісний аналіз початкових результатів показав, що на початку дослідно-експериментальної роботи ніхто з педагогів не продемонстрував високого рівня діалогічності у спілкуванні з батьками. Лише 11 % опитаних мали середній рівень, а 89 % засвідчили або неприйняття діалогічної форми спілкування, або невміння її застосовувати. Якісний аналіз результатів дав змогу відзначити, що така позиція педагогів обумовлена переважно незнанням і неволодінням сучасними формами та методами роботи з батьками. Зокрема, жоден опитаний не зміг назвати методи чи прийоми активізації батьків. 44 % вихователів взагалі не відповіли на запитання, а 56 % замість методів вказали лише традиційні форми (батьківські збори, консультацію, бесіду).

У відповідях педагогів простежувався стереотипний підхід: вони вважали недоцільним запрошувати батьків до групи та сприймали батьків як об'єкт виховного впливу, а не партнерів у спільній діяльності.

Повторне опитування засвідчило позитивні зміни. Якщо на початку жоден педагог не демонстрував високий ступінь діалогічності, то згодом такий рівень став притаманним 6 % опитаних, середній – 56 %, а низький залишився у 38 % педагогів експериментальної групи. Якісний аналіз даних свідчить про кращу обізнаність педагогів із формами та методами організації спілкування з батьками. Вони стали прихильніше ставитися до принципу відкритості у взаємодії з батьками, хоча й зберегли певну обережність щодо вільного відвідування батьками групи дитячого садка.

Опитування "Мої «плюси» і «мінуси» у спілкуванні з батьками" було спрямоване на самоаналіз педагогами власних професійних труднощів у взаємодії з батьками та визначення тематики необхідних консультацій. Воно проводилося двічі: на початку реалізації програми (у вступній частині) та після її завершення. В опитуванні взяли участь усі педагоги експериментальної групи. Ми адаптували опитувальник, додавши до трьох визначених автором груп труднощів (урахування потреб сім'ї, думок та інтересів батьків; гнучкість стилю спілкування та вміння співпереживати; використання активних форм і методів спілкування) ще одну – рефлексивні вміння та прагнення до підвищення кваліфікації.

Кожен блок складався з п'яти тверджень. Педагогам пропонувалося погодитися чи не погодитися з ними. Кількість негативних відповідей вказувала на найбільш проблемні сфери. Консультативна допомога була необхідною у разі понад трьох негативних відповідей у певному блоці.

Порівняння результатів опитування до та після впровадження програми засвідчило зниження кількості педагогів, які відчують труднощі за всіма виділеними критеріями.

Результати повторного опитування показали, що за всіма напрямками відбулося зменшення кількості педагогів, які відчують труднощі, приблизно вдвічі. Наприклад, якщо спочатку проблеми в організації спілкування з батьками з урахуванням їхніх думок і побажань мали 61% педагогів, то після впровадження програми таких залишилося 33%. У виборі та проведенні

ефективних форм взаємодії з батьками спочатку труднощі виникали у 55% вихователів, а по завершенні експериментальної роботи – у 28%.

Гнучкість стилю спілкування, яка на початку була притаманна 44% вихователів, після проведеної роботи стала характерною для 61% педагогів. Найбільші труднощі виявилися пов'язаними із четвертим блоком, що стосується здатності педагогів до рефлексії та прагнення підвищувати свою компетентність у спілкуванні з батьками – 72%. Однак і за цим показником відбулися позитивні зміни: кількість педагогів, які зазнають труднощів у цих питаннях, зменшилася до 44%.

Анонімне анкетування учасників експериментальної групи дало змогу виявити та оцінити зміни, що стосувалися всіх структурних компонентів їхньої професійної компетентності у сфері спілкування з батьками. Запитання анкети були відкритими та охоплювали досвід організації взаємодії з батьками.

Таке поєднання методів дозволило оцінити рівень розвитку професійної компетентності вихователів за обґрунтованими критеріями, з урахуванням трьох визначених рівнів.

Зростання активності вихователів було пов'язане зі збільшенням їхніх знань та умінь, а також із досягнутими успіхами в організації спілкування з батьками. Це проявлялося в активному висловлюванні власної думки щодо різних аспектів взаємодії з сім'єю, у втручанні в обговорення молодих та менш досвідчених вихователів, які стикалися з труднощами у налагодженні контактів із батьками, намагаючись за можливості їх уникнути.

Поява у вихователів запитань, пов'язаних із встановленням контактів із батьками, а також їхнім залученням до розв'язання конкретних проблем (наприклад, як реагувати на дитячі примхи; чи потрібні комп'ютерні ігри дитині; скільки часу приділяти їм; як привчити дитину до охайності; коли варто віддавати дитину до школи; як правильно готувати руку до письма тощо) свідчить про зростання інтересу до питань організації спілкування з батьками. Частіше такі запитання надходили від молодих вихователів і тих, хто не мав

спеціальної педагогічної освіти. Досвідчених вихователів, натомість, більше цікавили інші аспекти: можливість вивчення додаткової літератури, яку вони згодом могли б рекомендувати батькам, а також проблема "важких" батьків — пошук оптимальних шляхів взаємодії з батьками, які не бажають контактувати, відкрито демонструють недовіру чи походять із неблагополучних сімей.

Прагнення до самоосвіти в галузі сімейного виховання та спілкування з батьками стало ще одним позитивним підсумком проведеної роботи. Деякі вихователі самостійно виявили бажання глибше опрацювати окремі питання сімейного виховання, вивчити додаткову літературу, підготувати виступи з цих тем. Таким чином, вибір проблематики сімейного виховання та взаємодії між дошкільною установою і сім'єю як теми для самоосвіти свідчить про формування у вихователів сталого інтересу до цих питань. Кільком педагогам, які досі відчували певні труднощі в роботі з батьками, ми спільно зі старшим вихователем порекомендували більш ґрунтовне вивчення цієї проблематики.

Результати анкетування свідчать про зміну поглядів педагогів на пріоритети у взаєминах із батьками. Якщо на початку експерименту провідну роль сім'ї у вихованні дітей визнавали лише 33% вихователів, то наприкінці впровадження програми їхня частка зросла до 63%.

Про переоцінку значущості ролі батьків і педагогів у розвитку дитини свідчать і висловлювання педагогів, які зазначили, що, попри вищий професіоналізм вихователів у деяких питаннях, ніхто не знає дитину краще за її батьків. Педагоги тепер визнають, що батьки можуть допомогти їм у пошуку індивідуального підходу до кожної дитини, так само як вихователь може допомогти батькам.

Прийняття педагогами соціальної ролі кожної зі сторін свідчить про готовність до рівноправного діалогу з батьками. Повторне тестове опитування (за матеріалами О. П. Арнаутової) продемонструвало, що 67% вихователів перейшли до середнього рівня діалогічності, а решта 33% продовжують сприймати її на високому рівні. Якісний аналіз результатів указує, що такі

зміни спричинені подоланням стереотипу, коли батьків розглядали лише як об'єкт виховного впливу, а не партнерів, та оволодінням сучасними формами й методами організації спілкування з ними.

Аналіз проявів ініціативи в організації спілкування з батьками показав, що статистично значущих змін не відбулося. Однак спостереження за практикою взаємодії свідчать, що ставлення вихователів до спілкування з батьками поступово змінюється. На початку більшість педагогів не мали сталої мотивації, вважали спілкування складним і неефективним через пасивність батьків та їхнє упереджене ставлення. Вихователі прагнули мінімізувати взаємодію з батьками, посиляючись на їхню незацікавленість і відсутність поваги.

Наприкінці експерименту педагоги почали розуміти, що ініціатива спілкування має йти саме від них. На їхню думку, успіх взаємодії залежить від компетентності та зацікавленості вихователя. Це свідчить про зародження мотивації до компетентного спілкування з батьками.

Потреба в організації взаємодії з батьками проявилася і в зміні кількості та характеру заходів. Проте кількісні показники ще не досягли бажаного рівня. Лише 27% вихователів підтримують ідею регулярних (не рідше одного разу на місяць) різноманітних заходів для батьків (консультацій, спільних зустрічей, відкритих переглядів, педагогічних просвітницьких заходів), тоді як 73% і далі вважають достатнім проведення одного заходу раз на 2-3 місяці.

Якісні зміни відбулися й у підході до організації заходів для батьків. Педагоги почали звертатися по допомогу в розробці сценаріїв та матеріалів для спілкування з батьками. Спільно з ними було підготовлено низку консультацій та зборів на різноманітні теми ("Покарання й заохочення у вихованні", "Компоненти готовності дітей до школи", "Розвиток творчості дітей" тощо). Під час підготовки заходів ми рекомендовали літературу, обговорювали прийоми активізації батьків і способи оформлення запрошень. Змінилися й теми щоденного спілкування з батьками: у 50 % вихователів

зросла увага до змістовних аспектів (питань розвитку дитини), а не лише до організаційних моментів.

Щодо наявності й динаміки професійно значущих якостей, необхідних для організації взаємодії з батьками, значних змін не відбулося. Ми пов'язуємо це з тим, що особистісні якості є досить стабільними і не змінюються швидко. Проте можна відзначити, що в більшості педагогів і раніше були сформовані професійна відповідальність, витримка, тактовність. Вони не вступали у відкриті конфлікти з батьками. Педагогічна рефлексія була розвинена меншою мірою, однак проведена робота сприяла формуванню в педагогів більш критичного ставлення до власного стилю спілкування, позиції у взаємодії та застосовуваних методів.

Сформованість знань про сім'ю, методи вивчення особливостей родинного виховання, сучасні принципи, форми та методи організації спілкування з батьками вихованців значно зросла. За результатами анкетування після впровадження програми дві третини педагогів орієнтувалися в сучасних підходах до організації взаємодії з батьками та знали особливості сімейного виховання. У 80 % вихователів з'явилося розуміння й уміння застосовувати цілу низку методів вивчення сім'ї та освітніх потреб батьків (опитування, анкетування, соціологічні зрізи, аналіз дитячих малюнків). У 70 % вихователів сформувалося розуміння сучасних форм організації взаємодії з батьками та методів залучення їх до співпраці.

У ході дослідження ми постійно наголошували на провідній ролі батьків у вихованні дітей і важливості врахування їхніх інтересів і запитів. Нам вдалося переконати педагогів, що зміст спілкування має ґрунтуватися на виявленні освітніх потреб родин і особливостей сімейного виховання. Разом із вихователями ми розробили анкети й опитувальні листи для визначення ставлення батьків до спілкування з педагогами, їхніх проблем у вихованні дітей та родинних особливостей.

На жаль, не всі батьки погодилися висловлювати свою думку. Ми припускаємо, що причиною може бути попередній досвід участі в

анкетуваннях, коли батьки не бачили реального впливу своїх відповідей на подальшу роботу. Проте відповіді тих, хто взяв участь, свідчили про загалом позитивне ставлення до закладу і педагогів, хоча деякі батьки зазначили потребу в допомозі з боку вихователів. Перелік труднощів, про які згадували батьки, вказує на необхідність надання їм підтримки. Діти в своїх відповідях продемонстрували бажання спілкуватися з вихователями. Із запропонованих 25 тем батьки надавали перевагу питанням підготовки дітей до школи (навіть у групах молодшого віку), віковим особливостям дошкільнят, формуванню дисциплінованості та організації дитячого дозвілля. Виявлені освітні потреби батьків стали основою для планування подальших заходів щодо спілкування з ними.

Спостереження підтвердили потребу в індивідуальному підході до кожної сім'ї, а також у засвоєнні активних форм організації взаємодії з батьками вихованців.

У процесі роботи вихователі почали підходити й радитися, як правильно поводитися у складних ситуаціях спілкування з батьками, з'ясовували, чи була їхня поведінка, позиція доречною. Вони зверталися за порадою стосовно того, як налагодити розмову з батьком про труднощі його дитини в навчанні чи поведінці. Педагоги поступово почали аналізувати власну поведінку при взаємодії з батьками, що свідчить про розвиток їхньої рефлексивної позиції.

До початку експерименту спілкування педагогів із батьками переважно базувалося на традиційних формах. Колективні заходи мали переважно організаційний характер. Батьки могли вільно відвідувати тільки дитячі свята.

Водночас у дитячому садку батьки залучалися до організації екскурсій для дітей (до пожежної частини, бібліотеки, школи), допомоги в оформленні території закладу та групових кімнат. Регулярно проводилися конкурси виробів із природних і вторинних матеріалів. Ця форма діяльності була популярною серед дітей і батьків: роботи вирізнялися оригінальністю і творчим підходом. Результати конкурсів фіксувалися у фотоальбомі з відгуками батьків і гостей закладу.

Зацікавленість і підтримка керівництва дитячого садка та старшого вихователя сприяли втіленню принципу відкритості у спілкуванні з батьками. Ми схвалили ідею створення у кожній групі фотовиставки "Як ми живемо". У декількох групах такі фотовиставки були організовані, а їхній матеріал постійно оновлюється.

У практику ЗДО увійшли відкриті заходи для батьків. Досвід їхнього проведення показав, що вихователі прагнуть планувати заняття змістовними, яскравими та такими, де можна індивідуально розкрити кожну дитину. Під час планування відкритих заходів для батьків педагоги виявляли творчість, відповідальність і продуманість.

У дошкільному закладі вперше було проведено "День відкритих дверей". Вихователі підготували заняття з дітьми, на які запросили батьків. Батьки мали змогу отримати консультації в педагогів додаткової освіти, відвідати будь-яку групу. Цей захід викликав зацікавлення у батьків, проте їхня активність була невеликою.

У групах почали регулярно (раз на два місяці) організовувати відкриті перегляди різноманітних заходів з дітьми (переважно занять і театралізованих вистав). Завчасно готувалися оголошення для батьків із зазначенням теми, часу та місця проведення. На жаль, відвідуваність таких ранкових заходів була невисокою (5-6 батьків), оскільки більшість у цей час працюють. Післяобідні заходи збирали вже дві третини батьків.

Вихователі запропонували фіксувати відкриті заняття на відео, адже не всі батьки можуть прийти в призначений час. Для нашого дослідження важливим є те, що педагоги проявили ініціативу та змінили початково негативне ставлення до принципу відкритості.

У дитячому садку також була організована "Скринька запитань", куди батьки могли анонімно вкидати свої питання щодо роботи закладу або труднощів у вихованні дітей. Батьки ставилися до цієї форми з обережністю. Вони не поспішали залишати інформацію чи запитання. Перші повідомлення

мали переважно негативний характер (скарги до адміністрації) або ж були вдячностями конкретним педагогам. Усі послання були анонімними.

Ми можемо констатувати суттєві зміни у професійній компетентності педагогів закладу дошкільної освіти, досягнуті внаслідок проведеної експериментальної роботи, зокрема за такими критеріями:

- усвідомлення педагогами соціальної ролі та функцій батьків і вихователів у розвитку дітей, а також їхнього взаємозв'язку.
- сформованість знань про сім'ю, методи вивчення особливостей родинного виховання, сучасні принципи, форми та методи організації взаємодії з батьками вихованців.
- сформованість діагностичних умінь щодо вивчення сім'ї та освітніх потреб батьків.
- орієнтація на досягнення позитивних результатів в організації спілкування з батьками.

Ці критерії відображають змістову та професійно-діяльнісну складові професійної компетентності педагогів у сфері взаємодії з батьками вихованців.

Математична обробка даних не зафіксувала істотних відмінностей за критеріями, що характеризують особистісну складову професійної компетентності в досліджуваній сфері. Отримані дані свідчать про те, що для формування настанов і якостей, які становлять зміст особистісного компонента, потрібен більш тривалий час.

Попри це, можна позитивно охарактеризувати низку змін в особистісній площині, а саме: бажання педагогів регулярно відвідувати методичні заходи, активна участь у них (висловлення власних думок щодо обговорюваних тем, запитання стосовно змісту заходів, наведення прикладів із власного досвіду), зростання потреби в самоосвіті у сфері організації спілкування з батьками та педагогічно доцільна комунікація з ними.

Професійні установки й особистісні якості, що є глибинними компонентами професійної здатності педагога, формуються під впливом отриманих знань і набутих умінь.

Зіставлення рівня професійної компетентності педагогів за виокремленими нами показниками дає змогу наочно продемонструвати наявність позитивних змін.

Отже, результати нашого дослідження продемонстрували позитивну динаміку професійної компетентності педагогів у сфері спілкування з батьками. При цьому ми не мали на меті забезпечити високий рівень компетентності у всіх педагогів без винятку. Наша робота ґрунтувалася на принципах особистісно-орієнтованої педагогіки, яка виключає жорстко заданий кінцевий результат. Тому можна дійти висновку, що виявлена тенденція до зростання рівня професійної компетентності підтверджує висунуту нами гіпотезу дослідження.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Вивчення та аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури свідчать, що професійна компетентність є комплексною характеристикою педагогічної діяльності, яка визначає її ефективність.

Професійна компетентність охоплює три структурні компоненти: особистісний, змістовний і професійно-діяльнісний, включаючи професійно значущі установки та особистісні якості, теоретичні знання, практичні вміння й навички.

Прояв професійної компетентності педагога характерний для різних сфер його професійно-педагогічної діяльності. В умовах закладу дошкільної освіти (ЗДО) домінуючим є спілкування, суб'єктами якого виступають педагоги, батьки та діти. Спілкування педагогів із батьками — це двосторонній процес, спрямований на встановлення педагогічно доцільних контактів, обмін думками й досвідом, підвищення педагогічної культури батьків.

Поняття "професійна компетентність педагога ЗДО у сфері спілкування з батьками вихованців" визначається нами як комплексна характеристика, що зумовлює ефективність взаємодії педагога з батьками. Вона базується на сформованих професійно значущих установках і особистісних якостях, теоретичних знаннях про сім'ю та специфіку родинного виховання, розумінні взаємодії родинного і суспільного виховання, а також на практичних уміннях і навичках планування й організації цього процесу.

Зміст професійної компетентності педагога ЗДО включає установки на усвідомлення власних недоліків і труднощів, на постійне вдосконалення в даній сфері, на довірливе спілкування, що передбачає неупередженість, витримку, тактовність та інші важливі якості. Крім того, до цього змісту належать теоретичні знання про специфіку сім'ї та сімейного виховання, методи вивчення родини, а також практичні вміння досліджувати особливості сімейного виховання й освітні потреби батьків, організовувати ефективне й

змістовне спілкування з ними, використовуючи сучасні принципи, форми та методи.

Критеріями для визначення рівнів розвитку професійної компетентності педагога ЗДО у сфері спілкування з батьками є: наявність потреби у вдосконаленні в цій сфері; розуміння соціальної ролі педагогів і батьків у вихованні дітей; наявність мотивації до організації компетентного спілкування; сформованість професійно значущих установок і особистісних якостей для ефективної взаємодії; володіння знаннями про сім'ю, принципи, форми, методи організації спілкування; спрямованість на досягнення позитивних результатів.

Провідним засобом розвитку професійної компетентності педагогів ЗДО у сфері взаємодії з батьками є методична робота. Її ефективність зумовлена можливістю постійного залучення інновацій, подолання застарілості знань і вмінь, а також регулярністю та цілеспрямованістю методичних заходів. Методична робота створює умови для кваліфікованої взаємодії педагогів, оперативного впровадження набутих знань і навичок у практику, отримання допомоги та підтримки досвідчених колег та наставників. Керівник методичної роботи (старший вихователь) має змогу здійснювати індивідуальний супровід, відстежувати труднощі та досягнення педагогів, коригувати процес розвитку їхньої професійної компетентності.

Аналіз матеріалів констатувального етапу дослідження свідчить, що, з одного боку, педагогічною практикою накопичено певний передовий досвід у сфері спілкування з батьками, який потребує систематизації та поширення, а з іншого — цей досвід поки не набув масового характеру. Педагоги ЗДО стикаються зі складнощами в організації взаємодії з батьками, зумовленими низьким рівнем їхньої професійної компетентності, відсутністю установки на довірливе та безоцінне спілкування, формальністю планування, незнанням специфіки родинного виховання, сучасних форм і методів організації спілкування.

Розроблена й апробована комплексна програма методичної роботи "Мистецтво спілкування з батьками" спрямована на формування професійних установок, мотивів та потреб педагогів у професійному вдосконаленні. Вона забезпечує цілісність і взаємозв'язок теорії з практикою, відповідає сучасним тенденціям оновлення змісту освіти, принципам і вимогам до організації взаємодії педагогів з батьками.

Реалізація програми, розрахованої на 46 годин, зумовлює позитивні зміни у змістовому та професійно-діяльнісному компонентах професійної компетентності. Це виражається в розширенні знань про специфіку сімейного виховання, сучасні засади спілкування з батьками, зростанні прагнення організовувати компетентну взаємодію, застосовувати індивідуальний підхід, впроваджувати нетрадиційні форми й методи.

Для істотних змін у особистісному компоненті потрібен більш тривалий час. Водночас позитивними ознаками слід вважати усвідомлення педагогами необхідності цілеспрямованого, змістовного спілкування з батьками, розуміння ролі сім'ї у вихованні дітей, важливості надання кваліфікованої допомоги батькам та формування потреби у професійному вдосконаленні.

Експериментальна робота дозволила виявити й обґрунтувати умови, які сприяють розвитку професійної компетентності педагогів ЗДО у спілкуванні з батьками: забезпечення комплексного підходу до формування різних структурних компонентів компетентності; використання методичної роботи як провідного засобу; розроблення чітких цілей, завдань, змісту й форм роботи; особистісно орієнтований підхід із застосуванням активних форм і методів, урахуванням досвіду й побажань педагогів; корекція щорічної методичної роботи з урахуванням їхніх досягнень і труднощів.

Наше дослідження не вичерпує проблеми розвитку професійної компетентності педагога у сфері взаємодії з батьками. Подальші перспективи досліджень ми вбачаємо у розробці методики комплексного оцінювання професійної компетентності педагогів ЗДО у спілкуванні з родинами вихованців.